

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Helerin Välba

**EESTI
VABATAHTLIKE TEGEVUSE ÜLEVAADE
AAFRIKAS GHANA, KEENIA JA UGANDA
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: lektor Kandela Õun
Kaasjuhendaja: Liina Käär

Pärnu 2015

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Vabatahtliku tegevuse teoreetilised lähtekohad	5
1.1. Vabatahtliku tegevuse alused ja eesmärgid	5
1.2. Vabatahtlikuks saamise võimalused ja valdkonnad	11
1.3. Vabatahtliku tegevuse korraldus ja võimalused arenguriikides	15
2. Uuring vabatahtlike panuse kohta Ghanas, Keenias ja Ugandas	18
2.1. Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalne ning majanduslik olukord ja vajadus abi järele	18
2.1.1. Ghana Vabariigi sotsiaalmajanduslik olukord	18
2.1.2. Keenia Vabariigi sotsiaalmajanduslik olukord	20
2.1.3. Uganda Vabariigi sotsiaalmajanduslik olukord	23
2.2. Uuringu meetodika ja valim	25
2.3. Uuringu tulemused	26
2.3.1. Vabatahtlike tegevusvõimalused arenguriikides	26
2.3.2. Vabatahtlike motivatsioon, panus ja kogemused arenguriikides	30
2.3.3. Arenguriikide peamised probleemid	39
2.4. Uuringu järeldused ja ettepanekud	43
Kokkuvõte	48
Viidatud allikad	52
Lisad	58
Lisa 1. Küsimustik	58
Summary	61

SISSEJUHATUS

Eesti, nii nagu ka teised edukad riigid, aitab abivajavaid riike juba üle kümne aasta oma teadmiste, kogemuste ja ressurssidega. Eestipoolset koostööd viivad ellu nii avalik sektor, kodanikuühendused kui ka eraettevõtted. Seda kõike tehakse arengumaade majandusliku taseme ja seal elavate inimeste heaolu parandamiseks. Eesti vabatahtlike tegevus arengumaal aitab kaasa kohalike kogukondade edenemisele ning tõstab vabatahtlike teadlikkust vaesemate riikide probleemidest ja üldisest olukorrast.

Töö eesmärk on anda ülevaade Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalmajanduslikust olukorrast ning selgitada välja Eesti vabatahtlike hinnang oma tegevusele nende riikide arengu toetamisel.

Antud töö uurimisülesanneteks on:

- uurida, mis on vabatahtlik tegevus, mis on selle eesmärgid ja populaarsemad vabatahtliku tegevuse valdkonnad ning kuidas sellest osa võtta;
- saada teada, kuidas on vabatahtlik tegevus Eestis korraldatud ja millised on arenguriikide toetamise võimalused;
- välja selgitada, milline on Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalmajanduslik olukord;
- välja uurida, mis panus on vabatahtlikel Aafrika arengus.

Uurimisülesannete lahendamiseks otsitakse materjali internetiallikatest, erinevate organisatsioonide kodulehtedelt, eesti- ja võõrkeelsetest raamatutest, uuringutest ning teadusartiklitest.

Lõputöö koosneb kahest osast. Esimeses osas on keskendunud vabatahtliku tegevuse teoreetilistele lähtekohtadele: vabatahtliku tegevuse alustele ja eesmärkidele, vabatahtlikuks saamise võimalustele ja valdkondadele ning tegevuse korraldusele ja võimalustele arenguriikides. Töö teine osa on empiiriline ning keskendub vabatahtlike tegevuse uuringule arenguriikides. Peatükk algab Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalmajandusliku olukorra ülevaatega ning jätkub autori läbiviidud uuringu tulemuste analüüsi ja järeldustega.

Töös kasutatavad mõisted:

Vabatahtlik on vabatahtlikus tegevuses osalev inimene. (Vabatahtliku... 2006:4)

Vabatahtlik töö on mõiste, mida igapäevaelus kasutatakse samatähenduslikuna vabatahtlikule tegevusele. Kuna tegutsemine vabatahtlikuna ei ole kajastatud Eesti Vabariigi tööseadusandluses, siis on otstarbekam vääritimõistmise vältimiseks kasutada järjepidevalt terminit vabatahtlik tegevus. (Vabatahtliku... 2006:4)

Vabatahtlik teenistus on osa vabatahtlikust tegevusest, mida iseloomustavad kindel ajavahemik; selged eesmärgid, sisu, ülesanded, struktuur ja raamistik; kohane tugi ja juriidiline ning sotsiaalne kaitse. (Vabatahtliku... 2006:4, viidatud Euroopa Komisjoni... 2008 vahendusel)

Arengukoostöö ehk arenguabi on üldtermin, mis hõlmab endas arenguriikidele suunatud rahalist abi, oskusteabe edasiandmist (tehniline abi) ja materiaalsel abi. (Mis on...2015)

1. VABATAHTLIKU TEGEVUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Vabatahtliku tegevuse alused ja eesmärgid

Vabatahtlik tegevus on populaarne nii Eestis kui ka mujal maailmas. Vabatahtliku tegevusega on võimalik tegeleda nii kohalikul kogukonna tasandil kui ka rahvusvahelises keskkonnas. Viimaste aastate jooksul on vabatahtlike panust üha kõrgemalt väärtustama hakatud. Tegevusest osavõtmine võib aga toimuda erinevatel põhjustel ning erinevate eesmärkidega. Antud peatükk keskendubki sellele, mis on vabatahtlik tegevus, mis on selle eesmärk ning mida annab vabatahtlikele.

Raamatus „An Introduction to the Voluntary Sector“ on defineeritud (1995, viidatud Field ja Hedges 1984 ning Lynn ja Davis Smith 1991 vahendusel) vabatahtlikku tegevust järgmiselt: igasugune tegevus, mis võtab aega; on tasustamata; mille eesmärk on kellelegi, kes ei ole sugulane, kasu toomine (üksikisikule või grupile) või on kasulik keskkonnale.

Eestis on defineeritud vabatahtlik tegevus Vabatahtliku tegevuse arengukavas 2007-2010 ning selle järgi on vabatahtlik tegevus oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja tasu saamata. Aidatakse teisi või tegutsetakse peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks. Vabatahtliku tegevuse alla ei kuulu oma pereliikmete abistamine. (Vabatahtliku... 2006:4)

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Vabatahtlike (*UN Volunteers*) missioonis on öeldud, et vabatahtlik tegevus toob kasu nii ühiskonnale laiemalt kui ka vabatahtlikule üksikisikuna. Selle kaudu panustatakse majanduslikult ja sotsiaalselt. Vabatahtlik tegevus

aitab ühiskonda sidusamaks muuta, suurendades usaldusväarsust ja vastastikust heatahtlikkust kodanike seas. (Mission statement 2015)

Vabatahtlik tegevus on demokraatlikule ühiskonnale iseloomulik tunnus, sest inimestel on võimalik tegeleda asjadega, millega nad soovivad ja mida nad oluliseks peavad (Vabatahtliku... 2015). Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007-2010 (2006, viidatud *European roadmap* vahendusel 2004) järgi see:

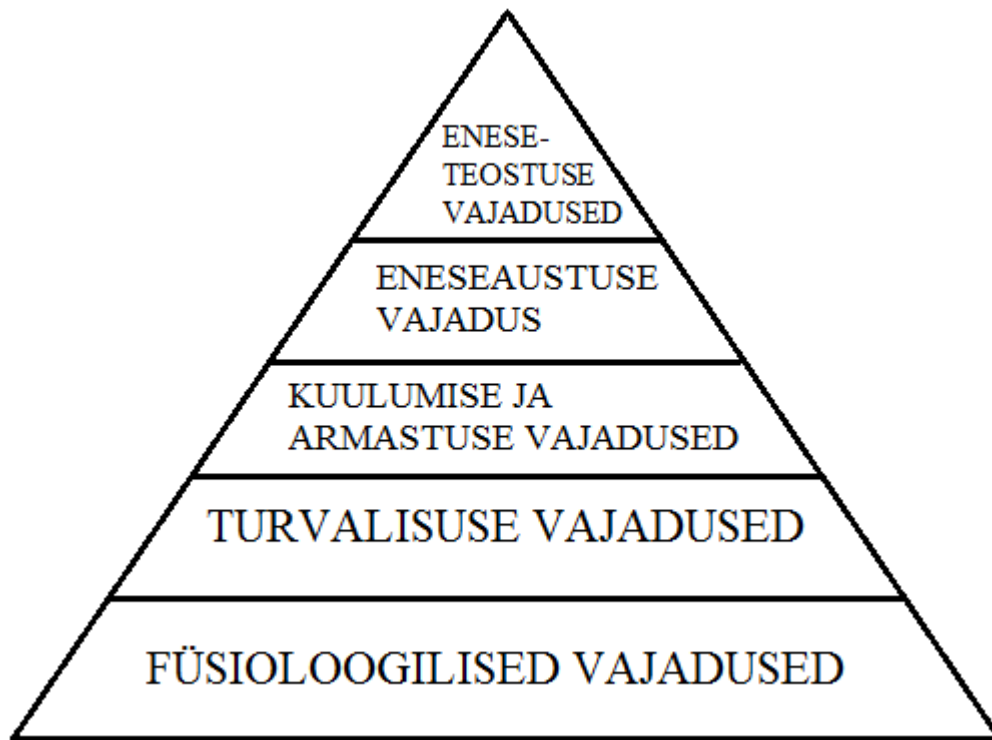
- suurendab sotsiaalset sidusust ja kaasatust,
- soodustab kodanikuaktiivsust,
- aitab inimestel omandada uusi teadmisi ja oskusi.

Vabatahtliku tegevusega seotud inimesed peegeldavad ühiskonna mitmekesisust kaasates igas vanuses mehi ja naisi, töötuid ja töökäijaid, inimesi erinevate etniliste taustadega, usugruppe ning erinevate rahvuste kodanikke. Neid kaasatakse laiaulatuslikesse tegevustesse nagu hariduse ja teenuste pakkumine, vastastikune abi või eneseabi, õigusabi, kampaaniate korraldamine, juhtimine ning kogukonna ja keskkonna tegevused. Vabatahtlik tegevus on üks võimalustest, kus erinevate võimete ja taustadega inimesed saavad panustada positiivsesse muutusesse. (Why...2015)

Vabatahtlik tegevus mängib olulist rolli sotsiaalsetele probleemidele lahenduste leidmises. Vabatahtlikud ja nende organisatsioonid on tihtilugu esirinnas, töötades välja innovaatilisi meetmeid, et tuvastada, välja öelda ja reageerida ühiskonnas tekkivatele vajadustele. Vabatahtlikud aitavad arendada teenuste hulka ja kvaliteeti ning loovalt uusi teenuseid pakkuda. (Samas)

Ajalooliselt on Eestis levinud pikaajased ühise heaolu nimel kokkusaamise ja vabatahtliku tegevuse traditsioonid, eriti viljakoristuse ajal ning kogukonna erivajadustega inimeste abistamiseks. Headeks näideteks on igal aastal korraldatavad talgud ning „Teeme ära“. (National... :2)

Maslow (2007: 80) on loonud vajaduste hierarhia, mille järgi tekivad inimesel esmaste vajaduste rahuldamisel uued kõrgemad vajadused, mis hakkavad organismis domineerima. Kõrgemate vajaduste rahuldamisel tekivad jälle uued ja veel kõrgemad vajadused ja nii edasi füsioloogilistest vajadustest eneseteostusvajadusteni välja.

Joonis 1. Maslow vajaduste hierarhia (Luhaäär, 1998:18).

Kõik saab alguse füsioloogilistest vajadustest, milleks on vajadus hapniku, vedeliku, soojuse, toidu, eluaseme ja muu järele. Kui esmavajadused on rahuldatud tekib turvalisuse vajadus, mis väljendub vajaduses olla kaitstud nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt. Järgmisena tulevad sotsiaalsed vajadused ehk vajadus suhelda, kuuluda seltskonda. Eelviimasena tulevad isikuvajadused, mis kujutavad vajadust tugevuse, austuse, saavutuse, pädevuse, sõltumatuse ja vabaduse ning maine, prestiiži, staatuse, tunnustuse, hinnatuse ja muu sarnase järele. Kõikide eelnevate vajaduste rahuldamisel tekivad eneseteostusvajadused, mille puhul on inimesel soov saada selleks ja olla see, kes ta isikupäraselt on ja kelleks ta on võimeline saama. (Maslow, 2007:80-87)

Maslow vajaduste hierarhia põhjal saab järeldada, et inimese isikuvajadused ning eneseteostusvajadused võivad olla põhjuseks, miks soovitatakse vabatahtlikuks saada. Vabatahtliku tegevuse kaudu on võimalik indiviidil midagi saavutada, pälvida teiste austus ja tunnustus ning eneseteostuse kaudu teha seda, mida nad võivad ja milleks nad võimelised on. (Samas)

McClellandi teooria alusel on inimestel kolm ilmselt vajadust, milleks on vajadus võimu, saavutamise ning kuulumise järele. Erinevate inimeste ja kultuuride seas võib esineda erinevusi vajaduste tasemetes. Osadel inimestel on suur vajadus saavutuse järele, samas kui teistel võib olla väike või keskmine vajadus midagi saavutada. Sama kehtib ka kahe teise aspekti puhul. Kõik vajadused mõjutavad inimest erineval viisil. (Nelson, Campbell Quick, 1995: 151)

Saavutusvajadus puudutab küsimusi täiuslikkuse, võistlemise, väljakutsuvate eesmärkide, järjekindluse ja raskuste ületamise kohta (viidatud McClelland vahendusel 1965: 6–24). Inimene, kellel on suur saavutamise vajadus otsib tegutsedes täiuslikkust, naudib keerulisi ja väljakutsuvaid ülesandeid ning on oma tegevuses järjekindel ja võistlushimuline. Võimuvajaduse puhul soovitakse inimesi mõjutada, muuta neid ja sündmusi ning elus midagi korda saata (viidatud McClelland, Burnham vahendusel 1976: 100-111). Võimuvajadus põhineb inimsuhetel, sest see hõlmab katseid teisi inimesi mõjutada. Kõrge võimuvajadusega inimestele meeldib kontrollida inimesi ja sündmusi. Kuulumisvajadus on seotud soojade, lähedaste ja intiimsete inimsuhete loomise ja hoidmisega (viidatud Schachter vahendusel 1959). Suurema kuulumisvajadusega inimesed on rohkem motiveeritud oma emotsioone ja tundeid väljendama, oodates vastutasuks seda sama teistelt. Sellised inimesed leiavad, et konfliktid ja raskused suhetes on häirivad ning on tugevalt motiveeritud töötama läbi raskuste, et saavutada lähedus. (Samas :151–153)

McClelland on pannud aluse saavutusmotivatsioonile, millel on kaks aspekti – püüdlemine ja vältimine. Käitumiseni, mis seostub saavutamise ja võitlusega võib viia kas läbikukkumise hirm või edujanu. Antud aspektid on teineteisest sõltumatud ja toimivad erinevalt. Rasketes olukordades on edujanulised need, kes enamasti võtavad enda peale keerukaid ülesandeid ning tulevad nendega toime. Õpilaste, teadlaste, kunstnike ja sportlaste seas läbiviidud uuringutest tuleb välja, et saavutusmotivatsiooni põhjal on võimalik edukust ennustada. Sellest võib järeldada, et andekuse kõrval on oluline ka motivatsioon midagi saavutada. (Gleitman, Gross, Reisberg, 2014:572)

Herzbergi kahe faktori teooria keskendub tööle ja rahulolule. Inimeste rahulolu ja mitterahulolu põhjused saab jagada kahte rühma: hügieenifaktorid – need, mis mõjutavad

tööga rahulolematust; ja motivatsioonifaktorid – need, mille olemasolu võib tekitada rahulolu. Hügieenifaktorid on: palk, kindlustunne tööl, töötingimused, kontrolli tihedus ja ulatus, inimestevahelised suhted, töökultuur ja juhtimise kvaliteet. Motivatsioonifaktorid on: soovitusvajaduse rahuldamine, vastutuse usaldamine, enesearendamise võimalust pakkuv töö, huvipakkuv töö ning tunnustus. Herzbergi teooria puhul on aga oluline see, et rahulolu puudumine ei tähenda rahulolematust ja teistpidi – rahulolematuse puudumine ei tähenda rahulolu. See tähendab, et negatiivse kaotamine ei tähenda, et tekivad positiivsed faktorid. (Alas, 2004:124)

Michael Palmer (2002: 638) on leidnud, et vabatahtlikuna minnakse välismaale peamiselt kas omakasupüüdmatutel või enesekesksetel põhjustel, mis võivad paratamatult ka erineval määral koos esineda. Omakasupüüdmatutel juhtudel soovitakse „midagi muuta“ ja anda panus inimestesse, kes on vähem õnnelikud kui vabatahtlik ise. Paljud, kes sellel põhjusel vabatahtlikuks hakkavad, tunnevad rahulolematust tööl või üleüldiselt elus. Nad võiksid tegeleda vabatahtlikkusega ka kodumaal, kuid nende olukorda ei anna võrrelda inimeste situatsiooniga „arengumaades“. Vabatahtlikku tegevust arengumaades seostatakse „arenguga“ ja industriaalühiskonna ning arengumaa vahelise lahkme vähendamisega. Sellesse gruppi kuuluvad just need vabatahtlikud, kes otsivad midagi väärtuslikku peale seda kui nende lapsed on kodust lahkunud või nad on oma karjääri lõpus.

Teine motiveeriv põhjus Michael Palmeri (2002:639) arvates välismaale vabatahtlikuks minemiseks on enesekeskne. Kasu, mis välismaal vabatahtlikuna saadakse on tunduvalt suurem kui koduriigis, kuid harva on vabatahtlikuks olemise põhjus rahaline. Palju kaalukamad motiivid on sukeldumine teise kultuuri või eluviisi ja karjääriliste väljavaadete arendamine. Antud motiivid esinevad sagedamini noorte vabatahtlike seas, kes otsivad kogemusi ja/või suunda elus. Vabatahtlik kogemus välismaal võib anda üksikisikule „selle miski“ ning olla hüppelaud reisimiseks. Sellise suhtumise puhul võidakse vabatahtlikku perioodi näha kui võimalust võtta aeg maha karjääriotsuste tegemisest ja kõigest, mis sellega kaasneb.

Enesekehtestamise teooria on laialt vastu võetud inimmotivatsiooni teoreetiline raamistik. Teooria keskmeks on Stone'i (viidatud Stone, Deci, Ryan, 2009: 75-85

vahendusel) sõnul inimeste olemus, mis on motiveeritud arenema, saavutama, täielikult pühendumata ja tegelema isegi ebahuvitavate ülesannetega, kui nende tähendus ja väärtus on arusaadavad. Enesekehtestamise teooria motivatsiooni mõistmise keskmeks on erinevate käitumuslike regulatsioonide, mis ulatuvad sisemisest motivatsioonist motivatsioonipuudulikkuseni, eristamine (viidatud Gagne, Deci, 2005: 331–362 vahendusel). Sisemine motivatsioon esindab käitumist, mis põhineb täielikult enesekehtestamisel. Seega, sisemiselt motiveeritud vabatahtlikud osalevad tegevustes, kuna nende arust on see huvitav ja nauditav. Motivatsioonipuudulikkuse puhul puudub aga täielikult enesekehtestamine. Sisemise motivatsiooni ja motivatsioonipuudulikkuse vahel on neli erinevat tüüpi välist motivatsiooni, varieerudes enesekehtestamise astetes: välimine reguleerimine, internaliseeritud reguleerimine, teadvustatud reguleerimine ja integreeritud reguleerimine. Välimine reguleerimine esindab kontrollitud motivatsiooni algkuju. Välimiselt reguleeritud inimesed käituvad põhinedes välise survele või soovimatute tagajärgede ärahoidmiseks. Teised välise motivatsiooni tüübid esinevad kui käitumuslikud regulatsioonid ja nende seotud väärtus on internaliseeritud. Internaliseerumist võib kirjeldada aktiivse protsessina, mille puhul inividid muudavad välimised nõudmised või väärtused enesedistsipliiniks või personaalselt vastuvõetavateks väärtusteks (viidatud Deci, Ryan, 2000: 227–268 vahendusel). (Oostlander, Güntert, Wehner, 2013)

Funktsionaalne motivatsiooniteooria tuleneb teooriatest, mis käsitlevad suhtumist ja veenmist. Funktsionaalse motivatsiooniteooria keskmeks on kaks tõekspidamist: 1) inividid võtavad osa eesmärgipärastest tegevustest, et täita kindel eesmärk ja 2) inividid võivad tegeleda samade tegevustega, et täita erinevaid psühholoogilisi funktsioone (viidatud Clary jt, 1998: 1516–1530 vahendusel). Teiste sõnadega, erinevad vabatahtlikud võivad osaleda vabatahtlikus tegevuses, et täita kindlaid psühholoogilisi funktsioone või selleks, et täita neid kindlaid psühholoogilisi funktsioone erinevatel hetkedel oma elus. Funktsionaalne lähenemine soovib kindlaks määrata põhjused ja eesmärgid, mis motiveerivad vabatahtlikke, kavandades selleks vabatahtliku otsused personaalsete motivatsioonide seisukohalt (viidatud Snyder, 1993: 251–264 vahendusel). (Widjaja, 2000: 9–10)

Vastavalt funktsionaalsele motivatsiooniteooriale võib identseks tunduv vabatahtlik tegevus esindada erinevaid alusmotive. Need motiivid võivad vaheldumisi sümboliseerida erinevaid psühholoogilisi funktsioone. Teooria eeldab, et inividid hakkavad tegelema vabatahtliku tegevusega ja jätkavad seda kuni tegevus vastab ja täidab indiviidi motiveerivat huvi (viidatud Clary, Snyder, 1999: 156-159 vahendusel). Seega, organisatsioonid saavad täiustada värbamist ja kinnitamist indiviidi psühholoogilistele funktsioonidele vastates. Nende praktiliste järelduste tõttu on funktsionaalne motivatsiooniteooria praktikute poolt ära kasutatud vabatahtliku motivatsiooni uuringute ja mudelite raamistikuna. (Samas: 10)

Vabatahtlikku tegevust on defineeritud erinevalt, kuid igal juhul on välja toodud, et tegemist on oma aja panustamisega saamata selle eest mingit tasu, eesmärgiga kedagi, kes ei ole sugulane, abistada. Vabatahtlikuna on erinevate võimete ja taustadega inimestel võimalus panustada positiivsesse muutusesse ühiskonnas ja gruppides. Erinevad autorid nagu Maslow, McClelland, Herzberg, Palmer ja teised on loonud motivatsiooniteooriad, mis on aluseks vabatahtlikuks hakkamiseks. Motiivideks võivad olla soov midagi ära teha, enese arendamine, väljakutsete vastu võtmine või muu positiivset elamust pakkuv kogemus.

1.2. Vabatahtlikuks saamise võimalused ja valdkonnad

Antud peatükis tuuakse välja vabatahtlikuks saamise võimalused, tegevuse valdkonnad, peamised ülesanded ja organisatsioonid, kelle kaudu on võimalik hakata vabatahtlikuks nii Eestis, Euroopas kui ka arenguriikides.

Vabatahtliku tegevuse võib jagada viieks (Vabatahtlik... 2015):

- omaalgatuslik vabatahtlik tegevus, mille puhul tegutsetakse enda initsiatiivile põhinevalt ning iseseisvalt;
- organisatsioonide korraldatud vabatahtlik tegevus, kus osaletakse vabatahtlikuna konkreetse organisatsiooni poolt korraldatud tegevustes;
- ühekordne vabatahtlik tegevus, mis kujutab abistamist kindla tegevuse, ürituse või projekti läbiviimisel. Samuti kuuluvad selle punkti alla aktsioonidele reageerimised;

- regulaarne vabatahtlik tegevus, mis toimub pikema aja jooksul korrapäraselt tegutsedes;
- vabatahtlik teenistus, mille tegevus on üksikasjalikumalt korraldatud ja on üks osa vabatahtlikust tegevusest. Sellele on omased kindel ajavahemik; selged eesmärgid, sisu, ülesanded, struktuur ja raamistik; kohane tugi ja juriidiline ning sotsiaalne kaitse.

Euroopa Liidus läbiviidud uuringust „*Volunteering in European Union*“ (2010: 9) selgub, et suurem osa liikmesriikide vabatahtlikest on aktiivsed spordi ja treeningu sektoris. Spordi kõrval on olulised vabatahtliku tegevuse alad: sotsiaalvaldkond, heaolu ja tervis; religioossed organisatsioonid; kultuur; rekreatsioon ja vaba aeg; haridus, koolitamine ja teadustöö. (Volunteering... 2010:9)

Eestis on populaarseimad vabatahtliku tegevuse valdkonnad veidi erinevad. Kõige eelistatum vabatahtliku tegevuse valdkond eestlaste seas on keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis. Kuigi antud valdkond oli oluline ka 2009. aastal, on see kogunud enim populaarsust – seda võib seletada muu hulgas algatuse „Teeme ära!” ning Eestimaa Looduse Fondi talgute tuntuse ja paljude kaasalööjatega. Samuti on populaarne tegevus kohaliku elu edendamine. Eesti inimesed osalevad vabatahtlikena tihti ka noorsoo- ja lastetöö ning hariduse ja spordi valdkondades. Lisaks lööb kaasa märkimisväärne hulk vabatahtlikke teaduse, kultuuri, sisejulgeoleku, tervise ja loomakaitse alastes tegevustes (Valdkonnad 2015). (Vabatahtlikus... 2013:17)

Uuringu andmetel on liikmesriikide vabatahtlike seas kõige sagedamini esinevad tegevused (Volunteering...2010:89):

- administratiivsed ja toetavad ülesanded;
- abistamine või otsene töötamine klientidega;
- vabatahtliku tegevuse ettevalmistamine ja toetamine;
- juhtimine ja koordineerivad ülesanded;
- kampaaniate, lobitöö korraldamine;
- ürituste korraldamine.

Lisaks eeltoodud kuuele tegevusele on kaasatud vabatahtlikke ka teistesse olulistesse ettevõtmistesse nagu treenimine ja koolitamine, mentorlus, avalikud suhted, nõustamine

ja meditsiin, annetuste kogumine, heakorratööd, informatsiooni hankimine ja muud. (Volunteering... 2010:90)

Eestis on mitmeid võimalusi vabatahtlikus tegevuses kaasalöömiseks. Üheks neist on kontakteeruda vabatahtlike keskusega, mis on esindatud viies Eesti maakonnas – Jõgevamaal, Järvamaal, Läänemaal, Pärnumaal ning Viljandimaal (Vabatahtlike... 2015). Vabatahtlike keskusel on ka enda koduleht, mida kutsutakse Vabatahtlike Väravaks ja kust võib leida huvitavaid ettevõtmisi ning pakkumisi vabatahtlikele (Vabatahtlike värav 2015). Teiseks võimaluseks on võtta osa Töötukassa kaudu nende koostööpartnerite või teiste vabatahtliku tegevuse pakkujate ettevõtmistest, mille lisaväärtuseks on töölesaamise soodustamine, tööeluks ettevalmistamine, kogemuste, oskuste ja teadmiste andmine ning tööharjumuse tekitamine või säilitamine (Vabatahtlik töö, Töötukassa 2015). Vabatahtliku tegevuse pakkumisi võib leida ka CV Keskusest ning erinevate heategevuslike organisatsioonide kodulehtedelt (Vabatahtlik töö, CVkeskus 2015). Samuti on võimalik osaleda vabatahtlikuna kodanikealgatuste korraldatud tegevustes, millest tuntuimaks on Eestis iga-aastaselt toimuvad talgud (ELFi talgud 2015) (Teeme ära! 2015).

Eestimaised tuntuimad organisatsioonid, kelle kaudu saab minna Euroopasse vabatahtlikuks on Continous Action, EstYes, AIESEC. Antud organisatsioonid on saatvaks organisatsiooniks Euroopa Vabatahtlikule Teenistusele ning nende kaudu saab võtta osa erinevatest Euroopas toimuvatest projektidest. Samuti on Euroopa elukestva õppe programmi täiskasvanuhariduse allprogramm Gruntvig, mis korraldab täiskasvanute vabahariduslikke, tööalaseid ning tasemekoolitusi. Gruntvigi kaudu on olnud võimalus üle 50aastastel eakatel võtta osa maailmahariduslikest programmidest Euroopas (Gruntvig 2015). (Volunteer... 2015; Meist 2015; Võimalused 2015)

Euroopa Vabatahtlik Teenistus (EVT) on noore võimalus kogeda vabatahtlikuna töötamist mõnes Euroopa riigis just temale huvipakkuval alal ning tutvuda selle riigi keele, inimeste ja kultuuriga. (Euroopa... 2015)

Lisaks Euroopas toimuvatele projektidele on ka mujal maailmas, just arenguriikides, erinevaid projekte, millest saab osa võtta. Sinna saadavad EstYes, AIESEC, GLEN.

AIESECI The Global Citizen programm võimaldab noortel inimestel otseselt mõjutada võõrsil asuvaid kogukondi läbi vabatahtlike praktikate, arenedes samal ajal nii personaalselt kui ka professionaalselt. Global Citizen praktikad kestavad tavaliselt 6–8 nädalat ja võimaldavad noortel jätta ühiskonda positiivne jälg kultuurilise arusaamise, kirjaoskuse, sotsiaalettevõtluse ja keskkonna valdkondades. (Global...2015)

EstYesi kaudu saab osaleda MTV (*mid term voluntary* ehk keskmise pikkusega projektid) 1–12 kuulistes projektides, mis võimaldavad minna Aafrikasse, Aasiasse või Ameerikasse, pakkudes rohkelt sihtkohti, toimumisaegasid ja valikuvõimalusi. (Aafrika...2015)

GLEN on Euroopa noortele suunatud maailmahariduslik praktikaprojekt, milles saadetakse vabatahtlikud kolmeks kuuks tööle arenguriikidesse. Kodumaale naastes jagavad osalejad oma kogemusi ja uusi teadmisi. Projekt alustas tegevust 2003. aastal ning on selle aja jooksul saatnud vabatahtlikuna arenguriikidesse aastas enam kui 500 noort. Eestis on võrgustiku partnerorganisatsioon MTÜ Arengukoostöö Ümarlaud. (Glen 2015)

Kokku võttes eelnevat võib olla vabatahtlik tegevus nii omaalgatuslik kui ka organisatsioonide korraldatud. Mõlemal puhul saab see olla ühekordne või regulaarne. Lisaks on ka vabatahtlik teenistus, mille tegevus on üksikasjalikumalt korraldatud – on kindel ajavahemik, selged eesmärgid, sisu, ülesanded, struktuur ja muu. Põhilised vabatahtliku tegevuse valdkonnad Eestis on keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis ning kohaliku elu edendamine. Eestis vabatahtlikuna tegutsemiseks võib kontakteeruda vabatahtlike keskusega või Töötukassaga, otsida pakkumisi CV Keskusest või erinevate organisatsioonide kodulehtedelt. Samuti on võimalus osaleda vabatahtlikuna kodanikualgatustes. Välismaale vahendavateks organisatsioonideks on Continuous Action, EstYes, AIESEC ning GLEN.

1.3. Vabatahtliku tegevuse korraldus ja võimalused arenguriikides

Eesti on tegelenud süstemaatiliselt arengukoostööga alates 1998. aastast, kui liitumisläbirääkimistel Euroopa Liiduga pandi paika arengukoostöö tegevused ja rahastuse said esimesed projektid. Sellest ajast alates on kujunenud arengukoostööst oluline valdkond Eesti välispoliitikas. (Eesti panus... 2013: 2)

Eesti osalemisel arengukoostöös on olulised põhimõtted, milleks on: rahu, demokraatia, inimõiguste, majandusliku ja sotsiaalse stabiilsuse tagamine ning vaesuse vähendamine maailmas säästva arengu põhimõtetega kooskõlas (Eesti panus... 2013: 2).

Eesti arengukoostöö põhimõtete elluviimist korraldab Eesti Välisministeerium, kes vastutab arengukoostöö strateegilise planeerimise, selle rakendamise ja koordineerimise eest eri osapoolte vahel. Teised riigiasutused osalevad arengukoostöös oma valdkonna pädevuse piires. Oluline roll on ka kodanikuühendustel, kes osalevad poliitika kujundamises, viivad ellu projekte partnerriikides ja tutvustavad teematikat laiemalt avalikkusele. Antud valdkonnas tegutsevaid või huvituvaid kodanikuühendusi koondab Arengukoostöö Ümarlaud (Eesti... 2015). Lisaks on pärast Euroopa Liiduga liitumist ning Busani tõhusa arengukoostöö partnerluslepet (2011) tõusnud erasektori olulisus koostööpartnerina Eesti avalikule sektorile. (Eesti panus.. 2013:2)

Aastate jooksul on Eestist kujunenud doonorriik, kes teiste demokraatlike riikide kõrval aitab rahvusvahelisel tasandil kaasa maailma üldise stabiilsuse ja heaolu kasvule (Mis on... 2015). 2003. aastal heaks kiidetud Eesti arengukoostöö põhimõtetes on rõhutatud, et Eesti teeb arengukoostööd partnerriigiga ning see põhineb mõlemapoolsel huvil. (Eesti panus... 2015: 2)

Eestis viiakse arengukoostööd ellu nii kahe- kui ka mitmepoolselt. Sellest tulenevalt jaotatakse koostöö kaheks (Mis on...2015):

- kahepoolne (bilateraalne) arengukoostöö – arenguabi, mis on suunatud abisaajariigile doonorriigi või -riikide koostöös, või mida doonorriik annab sihtotstarbeliselt rahvusvahelise abiorganisatsiooni kaudu;

- mitmepoolne (multilateraalne) arengukoostöö – arenguabi, mida antakse abisaajariigile rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu.

Eesti kahepoolne arengukoostöö on suunatud eelkõige riikidele, kellele Eestil on võimalik oma kogemustele tuginedes pakkuda lisaväärtust ning kes on valmis liikuma demokraatliku ja inimõigustest lähtuva ühiskonna suunas. Peamiste sihtriikide valikul on lähtutud eelkõige kolmest aspektist: abivajaduse ja vaesuse tase riigis; Eesti suutlikkus pakkuda reformikogemuste näol arengukoostöös teatavat lisandväärtust; ning koostöövõrgustiku olemasolu. Sellest tulenevalt on Eesti kahepoolse arengukoostöö prioriteetseteks partnerriikideks Afganistan ja idapartnerluse riigid Armeenia, Aserbaidžaan, Gruusia, Moldova, Ukraina ja Valgevene. Olulisteks kahepoolsete arengukoostööprojektide elluvijateks paljudes arenguriikides on erinevad kodanikeühendused (Eesti...2013:2). (Mis on...2015)

Rahvusvahelised organisatsioonid on asendamatud üleilmse vaesuse vähendamisel, stabiilsuse tagamisel ja inimõiguste järgimisel oma legitiimsuse ja tegevusulatusel tõttu. Seetõttu on ka Eesti arengukoostöös nende eesmärkide ja tegevuse toetamine oluline. Traditsiooniks on kujunenud eelarveliste maksete kaudu erinevate aktiivsete rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse toetamine. (Mis on...2015)

Alates aastast 2004 teeb Eesti peale enda tehtud vabatahtlike annetuste sissemaksid ka Euroopa Liidu eelarvesse, millest on kindel summa eraldatud Euroopa Komisjoni arengukoostöö ja humanitaarabi programmide läbiviimiseks. Selle kaudu toetab Eesti Euroopa Komisjoni tegevusi kõikides maailma vaesemates piirkondades, sealhulgas ka Aafrikas. (Mis on...2015)

Lisaks partnerriikide majandusliku ja sotsiaalse arengu toetamisele aitab Eesti vastavalt oma võimalustele neid riike, mida on tabanud looduskatastroofid või relvakonfliktid, osutades abi ekspertide lähetamise ja varustuse annetamisega. Enamik Eesti humanitaarabi panusest on abivajajateni jõudnud rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu, kuna nende esindajad tunnevad kannatanud riikides kohalikke olusid, mistõttu nad suudavad erinevate doonorite panuseid ühendades kiiresti ja asjakohaselt reageerida. (Mis on...2015)

1998. aastal planeeriti esmakordselt Eesti Vabariigi Valitsuse reservist 0,44 miljonit eurot teiste riikide arengu toetamiseks. Alates 2004. aastast on ette nähtud vahendid Välisministeeriumi eelarves arengukoostöö elluviimiseks ja humanitaarabi andmiseks. (Mis on...2015)

Ajavahemikus 1998–2003 oli Vabariigi Valitsuse reservis arengu- ja humanitaarabi finantseerimiseks (vahendid kasutamiseks läbi Välisministeeriumi) igal aastal ette nähtud 0,44 miljonit eurot. Aastatel 2004–2010 on Välisministeeriumile arengukoostöö ja humanitaarabi elluviimiseks eraldatud eelarve kasvanud ligikaudu viis korda, ulatudes 2010. aastal 2,8 miljoni euroni. (Mis on...2015)

Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi vahendite kogusumma, mis arvestab ka teiste ministeeriumite eelarvetest tehtavaid arengukoostööks loetavaid tegevusi, oli 2010. aastal 14,1 miljonit eurot ehk 0,1% rahvuslikust koguproduktist (RKP). Suure osa (ligikaudu 74%; 8,4 mln eurot) sellest summast moodustab Eesti Euroopa Liidu eelarve sissemakse Euroopa Komisjoni arengukoostöö programmi. 2010. aasta suvel otsustas Eesti Vabariigi Valitsus seada arengukoostööks suunatavate vahendite suuruse osas eesmärgiks jõuda aastaks 2015 vähemalt 0,17%-ni RKP-st. (Mis on...2015)

Eesti osaleb arengukoostöös alates aastast 1998. Tegevuses löövad kaasa nii Eesti Välisministeerium, teised riigiasutused, kui ka kodanikuühendused, kellel on kõigil kindlad ülesanded vastavalt enda pädevusele. Koostöö põhimõtted Eestis on: rahu, demokraatia, inimõiguste, majandusliku ja sotsiaalse stabiilsuse tagamine ning vaesuse vähendamine maailmas säästva arengu põhimõtetega kooskõlas. Abi pakkumine toimub nii kahe- kui ka mitmepoolse koostööna. Lisaks vabatahtlike annetustele ja sissemaksetele Euroopa Liidu eelarvesse lähetab Eesti ka spetsialiste ning annab varustust.

2. UURING VABATAHTLIKE PANUSE KOHTA GHANAS, KEENIAS JA UGANDAS

Käesolev peatükk annab ülevaate arenguriikide Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalsest ning majanduslikust olukorrast, ning läbiviidud uurimisest. Kõigepealt kirjeldatakse Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalmajanduslikku olukorda, peale seda tuuakse välja lõputöö uurimiseesmärk ning püstitatud uurimisküsimused. Samuti antakse ülevaade valimist ja meetodist. Peatüki lõpus esitatakse järeldused.

2.1. Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalne ning majanduslik olukord ja vajadus abi järele

2.1.1. Ghana Vabariigi sotsiaalmajanduslik olukord

Ghana ehk Ghana Vabariik on aastast 1992 stabiilne demokraatlik riik, mis asub Lõuna-Aafrikas Guinea lahe ääres (Ghana, 2015 Index of... 2015). Riigi pindala on 238 500 km² ning 2013. aasta seisuga elab Ghanas 25 905 000 elanikku (Ghana, WHO, 2015). Ghana pealinn on Akkra (Ghana... africa.com, 2015) ning ametlik riigikeel on inglise keel, kuid riigis räägitakse veel rohkem kui 25 erinevat etnilist keelt. Ghana on presidentaalne demokraatlik vabariik, kus presidendil on esinduslik ülesanne ning ta juhib nii riiki kui ka valitsust (Republic...2015). Riigis kehtib mitmeparteisüsteem ning võimude lahususe põhimõte (seadusandlik, täidesaatev ning kohtuvõim) (Republic ... 2015). Peamised usud riigis on kristlus ning islam (General... 2015). Ghana on rikas maavarade poolest, mistõttu kuuluvad ekspordimisele enim kuld, teemandid, mangaanimaak, boksiit ning nafta (Ghana, 2015 Index of... 2015). Lisaks maavaradele on olulised eksporditartiklid kakao ning puit. Riigis kehtivaks valuutaks on Ghana cedi. (Country...2015)

Keskmine eluiga (sündides) Maailmapanga andmetel 2012. aasta seisuga on naistel 62 aastat (Life...(female)2015) ning meestel 60 aastat (Life...(male)2015). Elanikkonnast 38% on alla 15aastased, 5% üle 60 aasta vanad, kogu populatsioonist 53% elab linnades ning laste arv naise kohta on 3,9 (Ghana, WHO statistical... 2015). 2010. aasta seisuga on Ghana täiskasvanute kirjaoskuse määr meestel 78,3% ning 65,3% naistel. Noorte kirjaoskuse määr on poistel 85,7% ning 83,2% tüdrukutel . 2011. aasta seisuga kulutas

Ghana Valitsus haridusele rahvamajanduse kogutulust 8,1%, mis on 33,4% valitsuse eelarvest (Education, UNICEF 2015). (Ghana, UNESCO, 2015)

2011. aasta seisuga käis Ghanas 84% põhikooliealistest lastest koolis ning klassid olid soovõrdsed. Sellest olenemata ei käinud 623 500 põhikooliealist last koolis ning üks neljast lasteaiaaegsest lapsest ei käinud eelkoolis. (Education, UNICEF, 2015)

Paljud lapsed Ghanas ei saa kvaliteetset haridust. Tihti ei ole kooli keskkond õppimist soodustav: klassid on ülerahvastatud, puuduvad vesi ja tualetis käimise võimalus ning ei ole piisavalt koolitatud õpetajaid ja õppimisvahendeid. Madal õppekvaliteet avaldub ka laste õpitulemustest. 2011. aasta seisuga olid ainult 16% kuuenda klassi õpilastest pädevad matemaatikas ning 35% inglise keeles. (Samas)

2013. aasta seisuga on tööjõulisi inimesi Ghanas 11 048 371 (Labor... 2015), kellest 4,6% olid töötud (Unemployment...2015). 2012. aasta seisuga elas 24,2% ghanalastest vaesuses (alla riikliku vaesuspiiri) (Poverty...2015). Maapiirkonnas elavatest inimestest elas vaesuses 37,9% (Rural... 2015) ning linnas elavatest 10,6% (Urban... 2015).

Peamised 10 põhjust, millesse 2012.aastal suri 22 400 inimest, olid alumiste hingamisteede nakkused (10,7%), insult (18,3%), malaaria (17,4%), isheemiline südamehaigus (5,8%), HIV/AIDS (4,9%), enneaegse sünnitamise komplikatsioonid (3,7%), kõhulahtisuse haigused (3,6%), asfüksia ja sünnitrauma (3,5%), ajukelmepõletik (3%), alatoitumine (2,9%). Imikute suremuse määr 1000 sünni kohta on 49. Alla viieaastaste laste suremise põhjusteks on malaaria (20%), enneaegne sündimine (14%), ägedad hingamisteede nakkused (13%), asfüksia ehk lämbumine sünnitusel (12%), kõhulahtisus (8%), vastsündinute veremürgitus (7%), kaasasündinud anomaaliad (6%), vigastused (5%), leetrid (1%), HIV/AIDS (1%) ning muud põhjused (13%). (Ghana, WHO statistical ...2015)

2015. aasta majandusvabaduse indeksi järgi on Ghana 63.0 punktiga 71. kohal. Järjestikused valitsused on kasutusele võtnud õiguslikke ja institutsioonilisi raamistikke, et korruptsiooniga võidelda. Kuigi Ghanas on korruptsiooni tunduvalt vähem kui naaberriikides, tunnevad vähesed ghanalased, et olukord oleks paranenud. Ressursside nappus ohustab ja aeglustab kohtuprotsesse ning alamakstud kohtunikele on

alkäemaksud kiusatuseks. Maa omamise protsess on tihti keeruline, raske ning aeganõudev. (Ghana, 2015 Index... 2015)

Ghana üksikisiku ja ettevõtte tulumaksumäär on 25%. Teisteks maksudeks on riiklik sotsiaalkindlustusmaks, lisandväärtuse maks ja kapitalikasvu maks. Viimasel aastal moodustas maksukoormus 17,1% SKPst. (Samas)

Rahvamajanduse kogutulu 2013. aasta seisuga oli 2,014 dollarit inimese kohta (Ghana, UNESCO, 2015).

2.1.2. Keenia Vabariigi sotsiaalmajanduslik olukord

Keenia on Aafrika idarannikul asuv riik, mis iseseisvus 1963. aastal ja millest sai vabariik 1964. aastal, mil Keenia sai oma esimese presidendi. Kuigi Keenia puhul on tegemist riigiga, kus tänapäeval on presidendil esinduslik ülesanne ja riigis valitseb mitmeparteisüsteem, levib laialt korrupsioon. (Learn... 2015)

Keenia riigi pindala on 850 367 km² (Kenya, CIA, 2015) ja rahvaarv aastal 2013 oli 44 354 000, kellest alla 15aastaseid oli 42% ning üle 60aastaseid 4%. Populatsioonist 25% elas linnades. Laste arv naise kohta on 4,4. (Kenya, WHO statistical...2015) Riigikeelteks on Keenias inglise ja suahiili keel, kuid lisaks neile räägitakse ka mitmeid põlisrahvaste keeli. Peamised religioonid on kristlus ja islam. Riigi populaarseimad ekspordiartiklid on tee, kohv, nisu ja naftasaadused (Kenya...2015). (Kenya, CIA 2015)

Maailmapanga andmetel on Keenia naiste keskmine eluiga 63 aastat (Life...(female) 2015) ning meestel 59 aastat (Life...(male)2015). 2007. aasta UNESCO andmete järgi oli täiskasvanute kirjaoskuse määr meestel 72,2% ning naistel 66,9%. Laste kirjaoskuse määr oli poistel 82,4% ning tüdrukutel 81,6%. (Kenya, UNESCO, 2015)

2013. aasta seisuga oli Keenias töövõimelisi inimesi (15aastased ja vanemad) 17 245 867 (Labor force 2015) ning CIA andmetel eeldatav töötuse määr 2013. aastal 40% (Kenya, CIA, 2015). Keenias elas 2005. aastal Maailmapanga andmetel 49,5% populatsioonist vaesuses (Kenya Data 2015).

2013. aastal oli Keenias 366 100 surma. Peamised 10 surmapõhjust Keenias aastal 2012 olid HIV/AIDS (14,8%), tappes 54 500 inimest, alumiste hingamisteede nakkused (12,3%), kõhulahtisuse haigused (6,3%), alatoitumine (4,1%), asfüksia ja sünnitrauma (4%), insult (4%), enneaegse sünnitamise komplikatsioonid (3,7%), malaaria (3,2%), tuberkuloos (2,5%), isheemiline südamehaigus (2,5%). Alla viieaastaste suremise põhjused olid enamjaolt ägedad hingamisteede nakkused, sünni asfüksia, enneaegsus, kõhulahtisus, erinevad vigastused, vastsündinute veremürgitus, kaasasündinud anomaaliad, HIV/AIDS, malaaria ning leetrid. (Kenya, WHO statistical...2015)

Haridus on Keenias üks põhiõigustest ning tasuta hariduse pakkuma hakkamise järel on Keenias 6–13aastastel lastel hariduse omandamine kohustuslik. Pärast tasuta põhihariduse seaduse vastu võtmist on riigis suurenenud kooliskäivate, põhiharidust omandanud ning keskkooli minevate laste arv. Aastal 2012 omandas põhiharidust 83,6 6–13aastast last (85,2% kõikidest tüdrukutest ja 82% poistest) (Kenya, UNESCO, 2015). (The Children 2015)

Põhikooli minnakse Keenias kuueaastasena ning see kestab kaheksa aastat. Alates aastast 1997 kuni 2007 on põhikoolide arv kahekordistunud. 2007. aastal oli Keenias põhikoole 25 000. Peale iseseisvumist on haridussüsteem arenenud kiiresti, kuid on olnud ka palju raskusi. Aastatel 1980–2002 toimus hariduse pakkumine riigikoolides vanema-õpetaja ühenduse kulu jagamise süsteemil. See mõjutas paljude laste koolis käimist, kuna vanemad ei suutnud maksta põhikooli õppemaksu ning lubada muid kooliga seotud kulusi. Jagatud kulude süsteemi tõttu oli valitsuse eelarve koolide jaoks minimaalne. Pärast poliitilise juhtkonna vahetust 2002. aastal on põhiharidus Keenias tasuta ning lastel on koolikohustus. Olenemata õigest sammust, esineb siiski raskuseid ja muresid seoses hariduse langeva kvaliteediga. Samuti ei suuda paljud perekonnad katta ülejäänud kulusi (raamatud, koolivorm, transport, kirjatarbed) seoses laste koolis käimisega. Klassid on ühe õpetaja kohta liiga suured, koolipinke jagatakse, puuduvad käimlad, vee varud ning toidukorrad on ebapiisavad. Osades koolides jagavad 300 last ühte tualetti. (The Children 2015)

Põua või poolpõua piirkondades, kus suur osa inimestest on rändkarjused, on põhikoolis käimine harvem, eriti tüdrukute seas. Kultuurilised kombed nagu naisgenitaalide

ümberlõikamine ja noorelt abiellumine, on mõned tegurid, mis mõjutavad tüdrukute kooliskäimist mitmes piirkonnas, kus domineerib hõimukultuur. (Samas)

Keenias tegeleb õppekava arendamise ja koolide jooksvate kuludega haridusministeerium, kuid koolide juhtimine on jäetud komiteede ning direktorite kanda, kes vastutavad ka igapäevase kooli toimimise eest. Valitsus kulutas 2010. aastal hariduse peale 6,6% SKPst, mis on 23,8% kogu valitsuse eelarvest (Kenya/Countries..., UNESCO, 2015). (Samas)

Majandusvabaduse indeks 2015 järgi on Keenia 112. kohal 55,6 punktiga. Tõsine probleem on korruptsioon. 2010. aasta põhiseadus suurendas kohtusüsteemi läbipaistvust ja iseseisvust, kuid ühegi tippametniku juhtumit ei ole edukalt lahendatud. 2013. aastal süüdistati riigipea korruptsioonivastast agentuuri korruptsioonis ning IMF nõudmine avalikustada lepped valitsuse ja kaevandusühenduste vahel lükati tagasi. Madalama astme kohtutes, mis on alarahastatud ja aeglased, ei ole piisavalt töötajaid. (Kenya, 2015 Index... 2015)

Reformide elluviimine reguleeriva tõhususe suurendamiseks on olnud ebaühtlane. Firma käivitamise jaoks on vaja teha 30 päeva jooksul 10 protseduuri ning nõuete täitmine tegevusloa saamiseks võtab aega üks kuu. Peamised töökohad on avalikus sektoris ning suur osa tööjõust töötab varimajanduses. Valitsus reguleerib jätkuvalt hindu toetuste, põllumajanduslike turundusametite ja riigiettevõtete kaudu. (Kenya, 2015 Index...2015)

Käimas on jõupingutused kaubanduse hõlbustamiseks teiste Ida-Aafrika Ühenduse liikmetega. Välisinvestorid puutuvad kokku regulatiivsete takistustega. Riik omab siiani tervet või osa mitmest kodumaisest finantsasutusest ning mõjutab jätkuvalt krediidi jaotamist. Majanduslik kaasamine on kasvanud mobiilse panganduse kaudu. (Samas)

Riigi maksutulud on võrdväärsed 20,1% sisemajanduse koguproduktiga. Valitsuse kulutused on võrdsed 30,5% Keenia SKTga ja valituse võlg on 50% aastasest kogutoodangust. (Samas)

2.1.3. Uganda Vabariigi sotsiaalmajanduslik olukord

Uganda on Ida-Aafrikas Victoria järve ääres asuv vabariik, mis kuulus aastani 1962 Briti võimu alla (The... 2015), kuid kus võeti alles 1995. aasta oktoobris vastu uus põhiseadus, millega pandi riigis alus demokraatlikule valitsemisele (History 2015). Ugandas elab 2013. aasta seisuga 37 578 900 elanikku ning riigi pindala on 241 550 km² (Uganda, CountrySTAT 2015). Riigi pealinn on Kampala ning ametlik riigikeel on inglise keel, kuid üle riigi räägitakse ka ganda, suahiili ning teisi keeli (The... 2015). Uganda on suveräänne vabariik, kus lähtutakse võimude lahususe põhimõttest (täidesaatev, seadusandlik ning kohtuvõim), valitseb mitmeparteisüsteem ning kõrgeimaks seaduseks on põhiseadus (Constitution... 2015). Populaarseimad riigis esinevad religioonid on kristlus (katoliiklus ja protestantism) ning islam. Peamised ekspordiartiklid on kohv, tee, puuvill, tubakas ning maniokk. Riigis on käibel Uganda šilling. (Uganda... africa.com 2015)

Maailmapanga andmetel on 2012. aasta seisuga Uganda naiste keskmine eluiga 60 aastat (Life...(female) 2015) ning meestel 58 aastat (Life...(male) 2015). 2010. aasta seisuga on Uganda meeste kirjaoskuse määr 82,6% ning naiste puhul 64,6%. Noorte kirjaoskuse määr oli poistel 87,4% ning tüdrukutel 85,5% (Uganda, UNESCO 2015). 2013. aasta seisuga elab 84% ugandalastest maapiirkondades. Sama aasta seisuga sünnib ühe naise kohta 6,1 last. (Uganda/Country...UNESCO 2015)

Uganda on saavutanud kõrge kooliskäivate laste protsendi (96%), kuid vägivald koolides, madal õpetamise tase ja teised takistused ei lase õpilastel omandada kõiki teadmisi, milleks nad võimelised on. Umbes pooled kooliskäivatest lastest lõpetavad põhikooli ning neist omakorda pooled keskkooli. 2012. aasta seisuga kulutas Uganda Valitsus hariduse peale 3,3% sisemajanduse kogutoodangust, mis on 14% kogu valitsuse eelarvest (Uganda/Country...UNESCO 2015). (Learning 2015)

Kuna andmeid on avaldatud ebahühtlaselt, esitatakse järgnevalt statistilised andmed erinevatest aastatest.

2013. aasta seisuga oli Ugandas 15 030 278 töövõimelist inimest (Labor force 2015). Uganda Statistikaameti seisuga oli aastatel 2009–2010 töötuse määr 4,2% (Labour...

2015) ning noorte töötuse määr (tööealised, kes ei töötanud antud ajaperioodil, kuid otsisid seda või/ja olid töötamiseks võimelised) 2012. aastal 61,6% (Lost... 2012:27). 2009. aasta seisuga elas Ugandas 24,5% inimestest vaesuses (Uganda Data 2015).

Ugandas oli 2013. aastal 1 625 700 elussündi ning 344 200 surma. 2012. aastal suri kõige rohkem inimesi HIV/AIDSi (61 400, 17,4% kõikidest surmadest). Teised 10 peamist surmapõhjust olid alumiste hingamisteede nakkused (9,6%), malarial (5,6%), kõhulahtisuse haigused (5,3%), insult (3,9%), enneaegse sünniga seotud komplikatsioonid (3,5%), asfüksia ja sünnitrauma (3,2%), teeõnnetus (2,9%), kaasasündinud südamehaigused (2,4%) ning meningiit (2,2%). Alla viieaastaste laste puhul olid 2013. aastal peamised surmapõhjused ägedad hingamisteede nakkused, malarial, enneaegne sündimine, sünni asfüksia, kõhulahtisus, HIV/AIDS, vastsündinute veremürgitus, erinevad vigastused, kaasasündinud anomaaliad ja leetrid. VIIDE

2015. aasta Majandusvabaduse indeksi järgi on Uganda 59,7 punktiga 92. kohal. Riik on enamjaolt toibunud mineviku kodaniku- ja poliitilisest rahutusest, kuid mõõdukad reformid ei ole jätkusuutliku majanduskasvu jaoks olnud piisavad. Täidesaatev võim avaldab tõsist mõju kohtuvõimule ning välisabi on oletatava korrupsiooni tõttu külmutatud. Ärikeskkond takistab uute ettevõtete teket ning suur osa vaesunud ja põllumajanduses töötavast elanikkonnast töötab mitteametlikus sektoris. (Uganda, 2015 Index... 2015)

Riigis on seadused ja institutsioonid, mille ülesandeks on võidelda korrupsiooniga, kuid mis ei tule sellega toime. 2013. aastal kasvas valitsuse ahistamine korrupsioonivastaste aktivistide poolt ning Konstitutsioonikohus peatas Korrupsioonivastase kohtu. Uganda seaduste võim on nõrk. 2014. aastal hoogustusid maa-alased vaidlused piirkondades, kus esineb siiani põlisrahvaste ühismaa, omandiõigust tõendavate dokumentide olemasolu puudumise tõttu. (Samas)

Üldine õiguslik raamistik on läbinud mitmeid reforme, kuid reformimise tempo on aeglustunud. Vaatamata mõningatele edusammudele, tööturul puudub pikaajalise jäikuse tõttu dünaamilisus ning ulatuslikult püsib varimajandus. 2014. aastal oli inflatsioon madal

ning raha stabiilsus oli suhteliselt hästi säilitatud. Valitsus alustas nelja-aastast projekti, et parandada elektritoetuste planeerimist. (Samas)

Kauba importimine Ugandasse võib olla aeganõudev. Riigis on rakendatud one-stop pood, et hõlbustada välismaiseid otseinvesteeringuid. Väikesi finantsturge domineerivad kommertspankad ning reguleerib keskpank. Majandus on siiani suures osas sularahapõhine ja rahastamisvõimaluste limiteeritud kättesaadavus pärsib elavama erasektori arengut. (Samas)

2.2. Uuringu metoodika ja valim

Diplomitöö eesmärgiks on anda ülevaade Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalmajanduslikust olukorrast ning selgitada välja Eesti vabatahtlike hinnang oma tegevusele nende riikide arengu toetamisel.

Lõputöö põhineb alljärgnevale uurimusküsimustele:

- Millised on välisriikide vabatahtlike tegevusvõimalused arenguriikides?
- Mis ajendab vabatahtlikke minema arenguriikidesse?
- Millised on peamised probleemid, millega arenguriikides kokku puututakse?
- Missuguse panuse vabatahtlikud andsid arenguriikide arengusse?

Uurimuse läbiviimisel kasutati struktureeritud kvalitatiivset küsitlust. Töö autor valis antud andmekogumismeetodi, sest selle abil on võimalik küsitleda suuremat hulka inimesi ning see annab vastajatele võimaluse vabamalt oma arvamust avaldada, tänu millele on võimalik koguda rohkem informatsiooni.

Uuring viidi läbi Aafrika riikides Ghanas, Keenias ja Ugandas käinud Eesti vabatahtlike seas. Küsitlus koostati Google Forms keskkonnas ja Wordi failina ning saadeti laiali e-maili teel perioodil 22.02-09.03. E-maili aadresse otsiti vahendavate organisatsioonide kodulehtedel viidatud blogidest ning kasutati ka lumepallimeetodit, mille jaoks paluti e-maili saajatel saata küsitlus edasi vabatahtlikele, keda nad teavad olevat antud arenguriikides käinud. Samuti kontakteeruti organisatsioonide esindajatega ja küsitluse vastanute poolt vihjatud isikutega.

Andmete analüüsimiseks kasutas töö autor Wordi kaudu täidetud väljaprintitud ankeete ning Google Forms keskkonna poolt koostatud tulemuste ankeeti. Iga küsimuse puhul loodi saadud tulemustes seoseid ning vastavalt võimalusele need kategoriseeriti, kodeeriti ning süstematiseeriti, mille järel tõlgendati iga küsimuse vastuseid eraldi.

Küsitlusele vastas 13 inimest, kellest kuus tegid vabatahtlikku tööd Ghanas, neli Ugandas ning kolm Keenias. Vastanutest neli olid mehed ning üheksa naised. Ankeedi täitnute vanusevahemik oli 25–66 aastat. Üks küsitlusele vastaja on keskeriharidusega ning 12 kõrgharidusega, kas siis bakalaureuse, magistri või rakendusliku kõrgharidusega.

Küsitlusele vastanud on kodeeritud vastamise järjekorras. Esimene vastaja on R1, teine R2 ja nii edasi. Kuna enamus vastajaid vastasid online-küsitlusele on nemad R1–R11 ning kaks vastajat, kes täitsid ankeedi Wordis on lisatud kõige lõppu ning on vastavalt R12 ja R13.

Küsitluse täitjad viibisid arenguriigis perioodil 2012 märts-2015 aprill vahel. Vastajate vabatahtliku tegevuse periood jäi kahe ja kümne kuu vahele, kuid üheksal korral viibisid vabatahtlikud sihtriigis 3-4 kuud. Küsitlusele vastanud 13 inimesest kaks käisid vabatahtlikuna samas arenguriigis kahel korral.

2.3. Uuringu tulemused

Antud alapeatükis on välja toodud uurimustulemused uurimusküsimuste kaupa. Alustuseks on analüüsitud vabatahtlike kogemusi kandideerimisel ning nende tegevusvõimalusi arenguriikides. Lisaks uuriti vabatahtlike motiveerivaid põhjuseid, varasemaid teadmisi arenguriikide kohta, nende probleeme ja edasise abi vajadusi. Tulemused on esitatud kokkuvõtivate lõikudena, mille lõppu on lisatud tsitaadid vabatahtlike vastuseankeetidest. Lisatud on joonis vabatahtlike tegevusvaldkondade ja nähtud tegevustulemuste kohta, et tuua näitlikult ülevaade vastuste tulemustest.

2.3.1. Vabatahtlike tegevusvõimalused arenguriikides

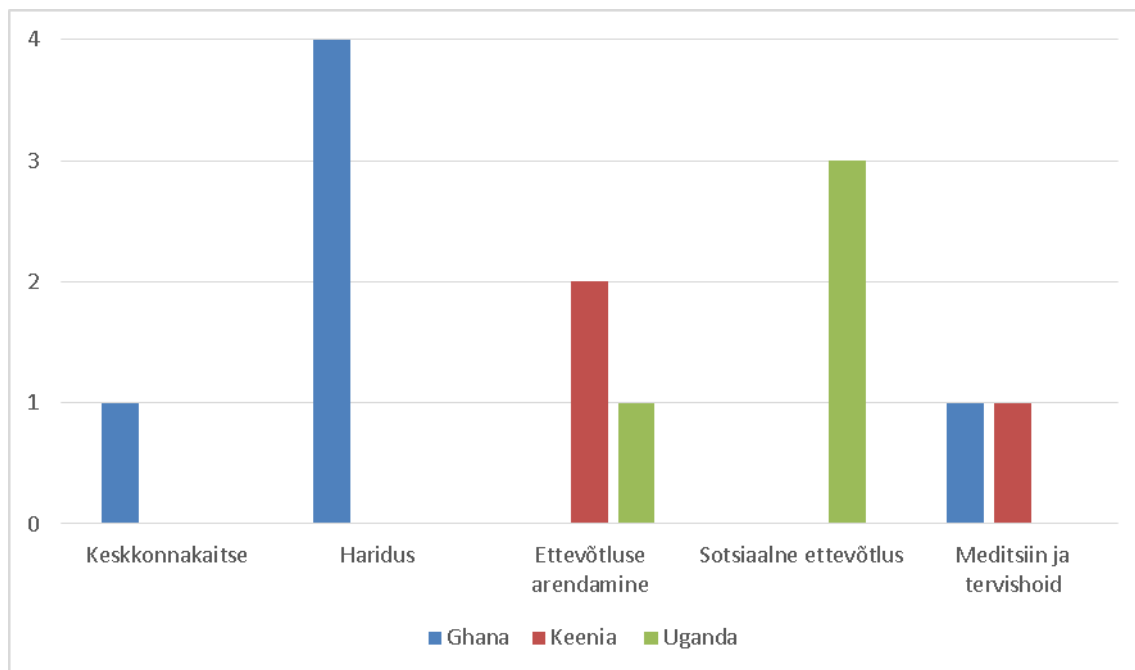
Esmalt uuriti küsitlusele vastanud vabatahtlikelt, missugused olid nende **võimalused kandideerimisel** ning mille alusel kindel projekt/valdkond valituks osutus. Saadud

vastustest ilmnes, et kõik vastajad kandideerisid tulenevalt enda erialastest oskustest ning kogemustest kindla sihtriigi kindlasse projekti. Lisaks varem omandatud oskustele ja kogemustele osutus projekt valituks ka selle teema huvitavuse ning isikliku arenguvõimaluse tõttu. Ühe vastanu puhul oli valikus kaks erinevat projekti, kuid valituks osutus erialasem.

R2: „*kandideerisin vaid konkreetseesse projekti, st projekti tõttu hakkasin vabatahtlikuks mitte vastupidi.*“

R3: „*kandideerisin konkreetsele kohale, mille MTÜ Mondo oli välja kuulutanud*“, „*projekti teema pakkus huvi, lisaks soovisin teha midagi enam kui lihtsalt inglise keelt õpetada, midagi, mille mõju oleks pikemaajalisem.*“

Järgmisena uuriti vabatahtlikelt, **missugustes valdkondades** nad tegutsesid ning selgus, et Eesti vabatahtlikud tegelesid vabatahtlikuna viies erinevas valdkonnas, milleks olid keskkonnakaitse, haridus, ettevõtluse arendamine, sotsiaalne ettevõtlus ning tervishoid. Alloleval joonisel (vt Joonis 1) on näha, et kuuest Ghanas olnud vabatahtlikust neli tegutsesid hariduse valdkonnas, üks keskkonnakaitstes ning üks meditsiinis ja tervishoius. Neli vabatahtliku käis Ugandas ning neist üks tegeles ettevõtluse arendamisega ning kolm spetsiifilisemalt sotsiaalse ettevõtluse ja selle arendamisega. Keenias käinud kolmest vabatahtlikust kaks tegelesid ettevõtluse arendamisega ning üks oli aktiivne meditsiinis ja tervishoius.

Joonis 1. Vabatahtlike tegevusvaldkonnad arenguriikides (autori koostatud).

Ghanas toimunud **keskkonnakaitse** alane projekt keskendus projektitaotluste kirjutamisele ning ideede lahtikirjutamisele ja analüüsimisele. Samuti võib välja tuua R13, kelle valdkonnaks oli Keenias ettevõtluse arendamine, kuid kes tegeles keskkonnavalase *Let's Do It* prügikoristamistalgute läbiviimisega.

R13: „/.../Let's Do It prügikoristamistalgute läbiviimine/.../“

Hariduse valdkonnas tegutsenud nelja Ghana vabatahtliku ülesanneteks olid õpetajakoolituste läbiviimine, sõpruskoolidega suhtlemine, toetuslaste kohta informatsiooni uuendamine ja abi jagamine koostöös kohaliku külakogu arendajatega ning koolis õpetamine ja õpetajate nõustamine. Vabatahtlik R9 lõi välja, et alati ei olnud võimalik tegeleda ülesannetega, mis olid esialgu ette nähtud, kuid samas oli võimalik jätkata ka varem algatatud programmi.

R9: „Ettenähtud tööülesanded olid sõpruskoolide programmi toetamine, laste haridustoetuste kätte jagamine koos kohaliku partneriga, naiste ettevõtlusvõimaluste toetamise taustauuring. Tegelikult läks suur osa ajast toetust saavate õpilaste nimekirjade kontrollimiseks, lastega kohtumiseks ja segaduste likvideerimiseks. Toetasin

ka ühe varasema vabatahtliku algatatud gümnaasiumiõpilaste toetusprogrammi – vahendasin suhtlust toetajatega ja jagasin toetused kätte/.../“

Üks neljast Ghanas haridusvaldkonnas tegutsevast noorest osales noorsootöö alases projektis, kuid tema tööülesanneteks olid koolides töötamine, kohaliku organisatsiooni jaoks projektide kirjutamine ning õppematerjali kokkupanemine. Neljas Ghana vabatahtlik nõustas õpetajaid, andis tunde, varustas koole kaasavõetud ja kohapeal tehtud katsevahenditega ning korraldas avalikke Kuu, planeetide ja tähtkujude vaatlusõhtuid enda teleskoobiga.

Samuti on oluline märkida, et kõikide teiste valdkonna projektides osalenud vabatahtlikud puutusid kokku hariduslike tegevustega nagu koolitamine ning nõustamine.

R13: *„/.../Ärimudeli koolitus, projektijuhtimise koolitused/.../“*

R10: *„/.../Kohalikes koolides käisin pidamas loenguid seksuaaltervise ja hügieeni teemadel. Organiseerisin ka loenguid/praktilisi workshop-e ka kohalikele leskedele ja koolide terviseõpetajatele/.../“*

R11: *„/.../seminaride korraldamine, inimeste nõustamine, toitumis- ja põllumajandusalaste töötubade korraldamine kohalikele naistegruppidele/.../“*

Ettevõtluse arendamisega tegeles kolm vabatahtlikku, kellest kaks olid Keenias ning üks Ugandas. Ühe Keenias käinud vabatahtliku projekt nägi ette partnerorganisatsiooni ärivõimekuse tõstmist, kuid tegelikkuses tegeles vabatahtlik veel omavalitsuse, pankade ja ettevõtetega suhtlemisega ning rahataotluste kirjutamisega. Antud vabatahtlik, R13, viis läbi ka eelnevalt mainitud ärimudeli ning projektijuhtimise koolitusi ning prügikoristustalguid. Arenguriigis tehtu kohta kirjutas R13 veel: *„ma olen siin vist kõike teinud“*. Teine Keenias käinud vabatahtlik tegeles samuti koolitamisega (äriplaan, projektijuhtimine) ning ärimudelite analüüsimisega. Kolmas vabatahtlik oli mentor disaini ja *start-up*-i valdkonnas ning peamised tegevused oli ettevõtjate konsulteerimine ning brändingu ja disainialane nõustamine.

Sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas toimus kolm projekti Ugandas, mis kõik keskendusid erivajadustega inimeste tööhõivele. Antud projektide vabatahtlike peamiseks tegevusteks oli kohviku avamine ja juhtimine ning õmblustöökoja-käsitööpoe avamine. Kõikide ettevõtmiste puhul oli tegemist ettevõtetega, mis pakkusid tööd erivajadustega inimestele.

R2: *„Minu ülesandeks oli avada kohvik, mis pakkus tööd erivajadustega noortele. Kohtusin väga paljude inimestega, üürisin kohvikule ruumid, soetasin sisustuse, õpetasin välja töötajad, tegelesin bürokraatlike küsimustega ning kohviku igapäevase juhtimisega.“*

R3: *„Aitasin kaasa puuetega noorte õpetamisele Bluesky koolis, organiseerisin õmblustöökoja-käsitööpoe renoveerimist ja avamisüritust ning otsisin õmblejate toodetele turustamisvõimalusi./.../“*

R7: *„Töötasin kohviku juhina, kui kohviku sulgema olin sunnitud, siis tegelesin kohvikule uue asukoha otsimise ning uue äriplaani väljatöötamisega (mis lõpuks ei õnnestunud)/.../“*

Uuringust selgus, et küsitlusele vastanud Eesti vabatahtlikud tegutsesid viies erinevas valdkonnas: keskkonnakaitse, haridus, ettevõtluse arendamine, sotsiaalne ettevõtlus ning meditsiin ja tervishoid. Kindlad projektid osutusid valituks lähtudes selle valdkonnast, mille valikul olid otsustavad enda oskused ja teadmised. Arenguriikides oli eestlastel mitmeid töökohustusi, mis alati ei piirdunud ainult kandideeritud valdkonna põhiste tegevustega. Sagedamini välja toodud toimingud olid koolitamine ja nõustamine.

2.3.2. Vabatahtlike motivatsioon, panus ja kogemused arenguriikides

Edasi uuriti vabatahtlikelt, **mis motiveeris** neid minema arenguriikidesse vabatahtlikuks. Saadud vastustest selgus, et kõige olulisemateks motivatsiooniga seotud põhjusteks olid enese proovilepanek, uue ja erineva keskkonna tundmaõppimine, nii erialaste kui ka kultuuriliste kogemuste saamine ning arenemine indiviidina ja professionaalselt. Lisaks peamistele motiveerivatele teguritele toodi välja ka soov abistada, saada vaheldust,

enesekindlust ja tegutsemisjulgust, uudishimu, võimalus õppida maailmalt, jagada oma kogemusi ning panustada arengukoostöösse.

R4: „*Motiveeris soov ennast proovile panna, arendada, näha ja kogeda midagi täiesti uut ja teadmine, et kindlasti võidan ma selle kogemuse käigus rohkem kui kaotan*“

R5: „*Vaheldust, värskust otsides. Uus kultuuriruum. Väljakutse.*“

R11: „*Motivatsioon oli end proovile panna, ida-aafriklaste mõtteviisi tundma õppida ja globaalprobleemidest endale parem arusaam kujundada. Vabatahtliku tööga olen üleüldises mõttes tegelema juba pikalt ning see on minu jaoks olnud huvitav põhitöö kõrvalt ajaveetmise viis, võimalus kohtuda huvitavate inimestega ja teha ka midagi ühiskonnale kasulikku.*“

Uuringus olnud küsimusele, kas antud arenguriigis on **vabatahtlikud ainult välisriikide kodanikud** vastasid eitavalt 12 inimest ning ainult üks ütles, et tema ei märganud ühtegi kohalikku, kes oleks tegelema vabatahtliku tööga. Enamjaolt kõik Eesti vabatahtlikud puutusid arenguriikides kokku nii välisriikidest tulnud kui ka kohalike vabatahtlikega. Vastaja R13 tõi välja, et kohalikud tegutsevad samuti vabatahtlikena, kuid pigem selleks, et endale tulevikuks uusi võimalusi tekitada. R12 vastas, et tema küll ei puutunud kokku otseselt ühegi kohaliku vabatahtlikuga, kuid ta on kindel, et paljud õpetajad või vähemalt abiõpetajad antud külas, kus tema viibis, palka ei saa.

R9: „*Ei. Vabatahtlikku tööd kogukonna heaks teevad paljud kohalikud naised – näiteks koolitatakse neid kogukonna teisi naisi igapäeva terviseküsimustes nõustama ja seda nad teevad. Või siis toetavad ka minu saatva organisatsiooni Mondo programme, näiteks korraldavad lastetoetuste kättejagamist, koolivormide õmblemist jms. Vabatahtlik töö on teatud valdkondades ja riigi ja KOV tasandil innustatud – õpetajate nappust kompenseeritakse vabatahtlike õpetajatega, kes on siis näiteks keskkooli lõpetanud noored, kellel pole tööd ja täidavad siis aega kohalikus koolis õpetamisega.*“

R12: „*Pole uurinud. Kohtasin küll vaid välismaalastest vabatahtlikke. Arvan, et osa õpetajaid, vähemalt asendusõpetajaid Kongo küla koolides palka ei saanud*“

Järgnevalt uuriti, mida küsitlusele vastajad arvavad **vabatahtliku tegevuse panusest** riigi arengus. Vabatahtlikud tõid välja, et olenevalt projektist on nähtavad tulemused erinevad, kuid igal juhul võtavad muutumine ja tulemused aega. Vabatahtlike antav nõu ja praktiline abi on tuntav ning osades piirkondades ainus arendav ja toetav jõud. Osades külades on vabatahtlike näol olemas meditsiinitöötajad, disainerid, ettevõtluse toetajad, hariduse edendajad. Samuti on mõningad vabatahtlike projektid suunatud teemadele, mille kohta puuduvad riiklikud toetused ning programmid.

R6: *„Siin on erakordselt palju vabatahtlikke – peaaegu, et iga kommuuni juures on organisatsioon, kelle all töötab palju vabatahtlikke. Kindlasti mängib see suurt rolli.“*

Samuti tuli välja, et aasta peale projekti on kohalikke, kes on saanud majanduslikult paremale tasemele, ning paar aastat peale vabatahtlikku perioodi on teada, et on asutatud töötav ettevõtete kogukond.

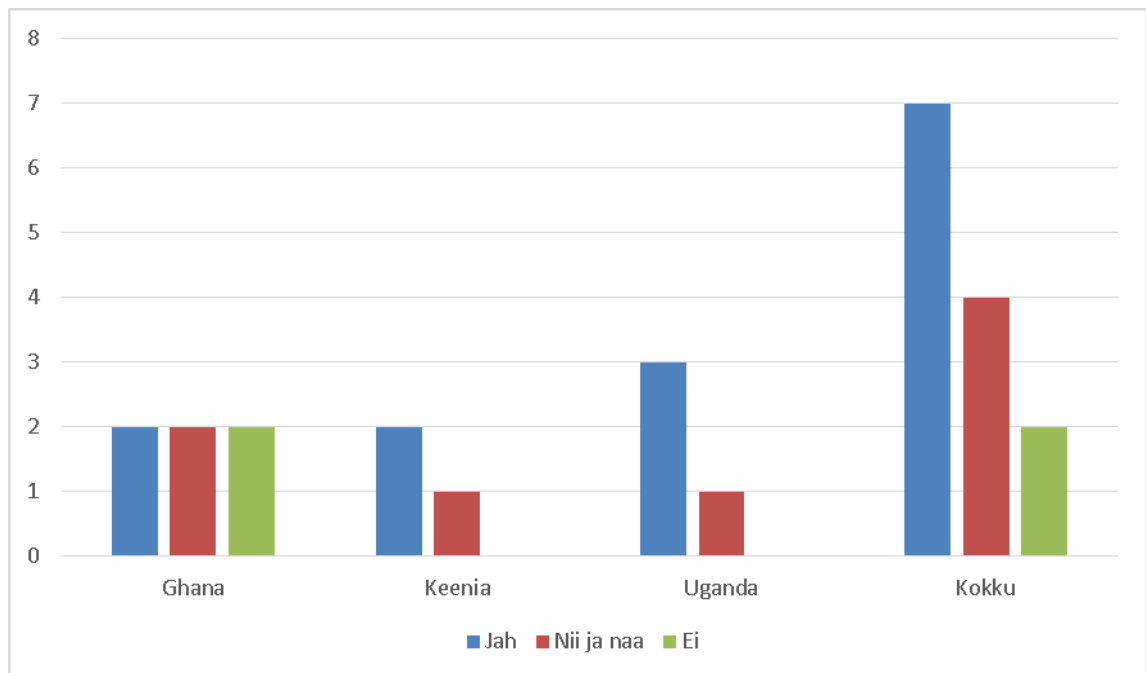
R5: *„Panus on suur, kuid võtab aega. Peale meie organisatsiooni esimest üritust paar aastat tagasi, sündis tehnoloogiaettevõtete kogukond, kellel on tänaseks päevaks 300m2 kontoripind, 25 aktiivset asukat + iga aasta ligi 50 üritust.“*

R13: *„/.../Ühe aastaga on teatav seltskond Kibera slummis jõudnud majanduslikus plaanis nähtavalt paremale järjele. /.../“*

Ühtlasi leidsid vastajad vabatahtlike panusena kohalike teadmiste tõstmise kindlatel teemadel, võitlemise stereotüüpidega ning erivajadustega inimeste toimetuleku parandamise. Samas leidis üks vastaja, et paljude vabatahtlike panus väljendub ainult nende tarbijakäitumises.

R1: *„/.../Kahjuks suuresti jääb nähtud teiste vabatahtlike töö panuseks majanduse arengusse vaid käibe suurendamine ettevõtluses tarbijatena.“*

Järgmisena küsiti vabatahtlikelt, kas nad nägid **enda tehtud tegevuse tulemusi** ning mis võis olla mittenägemise põhjusteks. Alloleval joonisel (vt Joonis 2) on näha, et enamus vabatahtlikest ehk seitse, nägid enda tegevuse tulemusi, samas kui kaks vastasid, et nemad pigem ei näinud ning neli vastanut vastasid, et nägid nii ja naa.

Joonis 2. Vabatahtliku tegevuse tulemuste nägemine. (autori koostatud)

Tulemusi nähti suures osas inimeste muutumise kaudu. Kohalikud õppisid uusi oskusi ja teadmisi, mida nad hakkasid kasutama ning nad said enesekindlust ning -usku. Samuti toodi välja, et kasvas ka kohalike naiste, meeste ning laste iseteadlikkus. Silmaga nähtavamateks tulemusteks võib lugeda õmblejate jaoks mõeldud töökoja-poe ning erivajadustega inimeste jaoks kohviku, kus nad saaksid töötada, avamine ning toetuslaste hariduse jätkamine. Kaks vastajat viibisid arenguriigis kahel korral ning nemad tõid välja, et inimesed muutusid ise aktiivsemaks ning oli näha, et õpitut ei olnud unustatud.

R2: „Nägin. Kohvikus töötanud erivajadusega inimesed said kogemuse, mis kasvatas nende enesekindlust ning eneseusku ning õpetas neile uusi oskusi, mis edaspidi tööturul kasuks oleks.“

R6: „/.../ Grupp, keda koolitasin hakkasid iseseisvalt projekte ja äriplaane kirjutama.“

R8: „Toetuslapsed (neid oli umbes 130) said kõik toetuse, seega ka võimaluse haridusteed jätkata, sest enamus lapsi olid orvud; õpetajad kasutasid saadud teadmisi ja

õppevahendeid oma tunnis muutes need efektiivsemaks ja huvitavamaks. Ja palju muudki.“

R12: „/.../ Töötasin kahe missiooni vahepeal Eestis ja jätkasin siis osaliselt samade õpilastega. Nägin, et nad polnud unustatud õpitut ja tase oli täiesti hea!“

Nii ja naa vastanute puhul oli ühel juhul vabatahtlik sunnitud sulgema kohviku, mille juhtimiseks ta oli arenguriiki läinud, kuid samas oli näha kohvikus töötanud noorte naiste arengut. Teisel juhul tundis vabatahtlik, et ta on osa suuremast ettevõtmisest, kuid samas esines palju konflikte ja segadusi kohaliku organisatsiooniga, mis pani kahtlema töö tulemuslikkuses. Kaks vastajat ütlesid, et tulemust oli mõnel määral näha, kuid seda on raske mõõta ning kaugeleulatuvaid tulemusi on raske lühikese perioodi jooksul luua. Samas oli näha, et kohalikud muutusid uudishimulikumaks ning omandasid teadmisi.

R7: „Jah ja ei. kahjuks pidin kohviku kinni panema ja see oli suur tagasilöökk. Küll aga oli tore näha kohvikus töötanud noorte naiste küpsemist ja julgemaks muutumist, sotsiaalse iseteadlikkuse kasvu.“

Kaks vastajat ütlesid, et nemad ei näinud enda tegevuses konkreetseid tulemusi. Ühel juhul oli põhjuseks see, et konkreetset eesmärki ei olnud määratud. Teine vastaja ütles, et tema ei näinud enda tegevuse tulemeid, kuid tänaseks on tema tegevuse tagajärjel mõned tegevused lahti läinud, kuid kas need on ka tulemusi toonud, ei oska öelda.

Küsimusele vabatahtlike **varasemate teadmiste** kohta arenguriikide sotsiaalmajanduslikust olukorrast vastas üle poolte ehk kaheksa vabatahtlikku, et nende varasemad teadmised arenguriikide sotsiaalmajanduslikust olukorrast olid piisavad või pigem head. Teadmisi saadi varem korraldatud seminaridelt, teiste vabatahtlikega kohtudes, raamatutest, internetist ning varasematest kogemustest. Vastajatest kolm tundsid, et nende teadmised olid mõõdukad/keskmised ning kaks arvasid, et nende teadmised olid piiratud või nigelad.

Suurem osa küsitlusele vastanud vabatahtlikest on osalenud **vabatahtlikuna ka kodumaal**. Enamus neist on pikaajalised vabatahtlikud ning plaanivad oma tegevust ka jätkata. Eestis osaletakse vabatahtlikuna erinevatel üritustel, abistatakse vabatahtlike

organisatsioonide tegevust ning lüüakse kaasa talgutel ning koduküla tegevustes. Ankeedi täitnute seas on kaks vastajat andnud oma panuse ka teistel mandritel.

Küsimusele, kas võimalusel mindaks **uuesti arenguriiki vabatahtlikuks**, vastas jaatavalt kümme inimest. Neist üheksa oleksid nõus minema samasse riiki ning üks, kes on juba varem kahel korral samas arenguriigis käinud, eelistaks minna kuskile mujale. Ühel juhul tõi vabatahtlik välja, et samasse riiki minemisel peaksid olema tegevused eelnevalt läbi räägitud.

R1: *„Kindlasti jätkan vabatahtliku tegevusega. Pean tõenäoliseks ka arenguriigis vabatahtliku töö tegemist. Ka samasse riiki olen valmis uuesti minema, aga tingimusel, et töö tegevused on eelnevalt läbi räägitud ning saan oma potentsiaali paremini kasutada.“*

R3: *„Olen küll valmis, kui tegu on projektiga, millele mina saan oma teadmistega kaasa aidata ning oskan mingis osas kohalikke inimesi ehk nõustada.“*

R4: *„Jah olen valmis, kuna see kogemus andis palju ning arvan, et sellises kultuuris töötades on veel palju õppida.“*

R6: *„Loomulikult. Vahel on nii, et armud ära mingisse riiki ja inimestesse. Minuga see täpselt juhtus. Ma lihtsalt jumaldan seda maad ja neid inimesi.“*

Üks jaatavalt vastanutest elab tänini arenguriigis, kuhu sai vabatahtlikuna mindud ning üks vabatahtlik töötab Mondo heaks, mistõttu on ta peale vabatahtliku perioodi käinud antud arenguriigis töölähetusel ning on sinna veel minemas.

Kindla ei vastuse andis üks vabatahtlik, kes ei soovi minna oma vanuse tõttu. Ühel vabatahtlikul on hetkel teised eesmärgid, mistõttu ta ei oska öelda, kas ta läheks veel ning ühel juhul vastati jah ja ei.

R7: *„Jah ja ei. Mõnes mõttes on vanus juba selline, et vabatahtlikkus CV-sse midagi suurt juurde ei anna, seega oleks vast veidi parem minna järgmisel korral "päris tööle". Muidu oleksin nõus vabalt.“*

Küsitlusele vastanud vabatahtlikest viis vastasid küsimusele, mida on meil sealsetelt **inimestelt ja elukorralduselt õppida**, et vahetumat suhtlemist, kus räägitakse silmast silma ning kohalolekutunne on tajutav. Samuti esines sagedasti soovitus elu mitte nii tõsiselt võtta ja teadmine, et elus on palju muud peale töö. Mitmel korral toodi välja ka sõbralik suhtumine teineteisesse ning kogukonna kokkuhoidvus. Arenguriikides abistatakse ja toetatakse üksteist rohkem ning see on omakasupüüdmatu.

R9: „/.../ *It takes a village to raise a child.*“ („Lapsi kasvatab kogu küla“)

Vastustes oli välja toodud ka sealne elurõõm, sihikindlus, avatud ja optimistlik meel, rahulik elustiil ja laste kõrge motivatsioon koolis.

Lisaks sellele, et vabatahtlikud panustasid enda aega ja teadmisi arenguriikide olukorra parandamiseks said nad sellest kogemusest uusi teadmisi ja oskusi. Kaheksa vastanut tõid välja, et **vabatahtliku perioodi jooksul õppisid** nad ennast paremini tundma ning nende maailmapilt laienes. Vastanud tundsid, et nad said enda kohta rohkem teada ning arenesid seesmiselt. Samuti avardus nende silmaring ning neil oli võimalus kohalikku elu seestpoolt näha, tänu millele tõusid teadmised sealsest ühiskonnast ning inimestest ning tekkis rohkem perspektiive.

R11: „/.../ *Tõusis minu arusaam sealsest ühiskonnast ja võin öelda, et olen hakanud neid inimesi paremini mõistma ja oskan enda jaoks põhjendada teatud globaalprobleemide olemasolu. Olen nüüd ettevaatlikum, enne kui teen Aafrika kohta üldistusi.*“

Mitmel korral toodi ka välja ka arusaama, et asju saab teha teistmoodi, tekkimine. Täna sel päeval on võimalik elada loomulikku elu ning alati ei pea millegi saavutamiseks liiga tõsiselt rügama.

R6: „*Eks ikka seda, kui kirju on maailm. Kindlasti pani see mind mõtlema sellele, et kas "tööta ennast surnuks" meetod Euroopas on siiski see kõige õigem. Kuigi elu standardid on siin madalad, ei tea ilmselt keegi, mis on stress. Iga reisimine annab kindlasti suuremat maailmapilti, nii ka see.*“

Välja toodi ka koostöö kogemus erinevate kultuuriruumide inimestega, uute ja inspireerivate inimestega tutvumine, Euroopas pakutavate mugavuste ja võimaluste väärtustamine, kohaliku keele oskus algtasemel, närvikava ja kannatlikkuse treenimine ning muud teadmised.

Enamik vastajatest leidis, et nende **tegevust arenguriigis väärtustati**, seda nii saatva kui ka vastuvõtva organisatsiooni poolt, kuid eriti kohalike elanike poolt. Väärtustamist võis näha kohalike ja organisatsiooni suhtumises, tänulikkuses, vabatahtlikkudele suunatud pidevas tagasisides, kiitmisel, tänulikkuses, nende tagasi kutsumises mingit kindlat tegevust tegema või arenguriiki uuesti vabatahtlikuks minema.

R3: „*Vastuvõttev organisatsioon polnud igapäevase tööga väga seotud, kuid kool ja õmblejad, kellega koos töötasin väärtustasid minu panust küll. Samas oli oluline lasta kohalikel kõige rohkem iseseisvalt otsustada ja mitte nende eest kiirustades otsuseid ära teha.*“

R7: „*Jah. Organisatsioonipoolne tugi ja tagasiside oli pidevalt olemas, samuti andsid tööst tunnustust head isiklikud suhted projektis osalenud puuetega noortega, kes mind justkui pereliikmena kohtlesid.*“

R8: „*Tundsin küll. Seda öeldi selgelt välja ja sooviti mind ka tagasi kutsuda.*“

R13: „*Ilmselt küll kui nad palusid Mondol mind uuesti Kiberasse tulla.*“

Samas esines ka olukordi, kus vastuvõttev organisatsioon või kohalikud ei väärtustanud vabatahtlike tegevust.

R5: „*Organisatsioon väärtustas, kuid osad inimesed mitte, kuna nõustamine oli tasuta ja seal ei nähtud enne kohtumist väärtust.*“

R10: „*Nii ja naa. Eks see on igal pool maailmas nii, et mõned tahavad tulla aidatuks ja mõned tahavad areneda, aga teised mitte. Vägisi ei saa kedagi õpetada. Mõned koolid nägid palju vaeva, et mulle loenguteks aega organiseerida, kutsusid mitmeid kordi tagasi ja andsid vastukaja. Nendest oli ilmselgelt aru saada, et nad olid uutest teadmistest huvitatud.*“

R9: „Saatev organisatsioon kindlasti väärtustas. Kohaliku organisatsiooniga oli konflikte, sest nad nägid minu tegevust õpilaste nimekirjade kontrollimisel kui mingit luuretegevust ja usaldamatuse märki. Tundsin, et olen saatva ja vastuvõtva organisatsiooni vahel, kus minu peal elati välja ka organisatsioonidevahelisi pingeid, mis ei olnud otseselt minuga seotud. Teatud määral minu panust kindlasti väärtustati, koolid hindasid seda kõrgelt“

Lisaks vabatahtlikule tegevusele tundsid vabatahtlikud huvi ka kohalikust kultuurist, tutvusid kohalikega, said osa nende eluviisidest, traditsioonidest ning kultuuriüritustest, reisisid ja õppisid arenguriike paremini tundma. Nii mõnigi vabatahtlik osales kajaki treeningutel ning õppis punuma korve. Ühtlasi võeti osa keelekursustest ning tutvuti Aafrika ning arengukoostöölase kirjandusega.

R3: „Vabal ajal käisin nt kajakiga sõitmas, kultuuriüritustel, võtsin luganda keelekursusest osa jne.“

R8: „/.../Vabal ajal käisin korvipunumist õppimas, panin üles näituse, suhtlesin palju kohalikega ja sain tuttavaks kohalike eluviiside ja traditsioonidega. Samuti suhtlesin kohaliku hariduskeskusega./.../“

Samuti sisustati vaba aega külastades teisi vabatahtlike, sõpradega aega veetes, käies kinos ja peol, vaadates sarju, lugedes raamatuid.

R6: „/.../ Koolitasin, käisin nädalavahetustel väljasõitudel, vahel ka peol jne – ehk elasin täiesti tavalise inimese elu:) ”

R7: “/.../ Vaba aega sisustasin sõpradega hängimise, sarjade vaatamise, kinos käimise, raamatute lugemise jne. Natuke ka reisisin sõpradega (Keenias, Põhja-Ugandas) ja elukaaslasega (Rwandas, Keenias, Ida-Ugandas)”

Uuringust tulid välja mitmed motiveerivad põhjused arenguriiki vabatahtlikuks minemiseks. Nendest peamised olid enese proovilepanek, uue ja erineva keskkonna tundmaõppimine ning kogemuste saamine ja arenemine. Vabatahtliku perioodi ajal puutusid Eesti vabatahtlikud kokku ka teiste vabatahtlikega, kelle seas oli nii kohalikke,

kui ka teistest välisriikidest tulijaid. Ainult üks vastaja ütles, et tema ei näinud kohalikke vabatahtlikke. Küsitlusele vastajad leidsid, et vabatahtliku tegevuse panus on olenevalt projektist erinev. Osad vabatahtlikud panustavad majanduse arengusse ainult läbi tarbimise, samas kui osades piirkondades on vabatahtlike nõu ja praktiline abi ainus arendav ja toetav jõud.

Enda panuses nägid tulemusi suurem osa vabatahtlikest ja seda peamiselt kohalike arenemise kaudu. Nad said uusi teadmisi ja oskusi, mida kasutada ning kasvas nende iseteadlikkus. Silmaga nähtava panusena toodi välja kohviku ja õmblus töökoja-poe avamine erivajadustega inimeste tööhõive tõstmiseks. Samas esines ka juhuseid, kus vabatahtlike eesmärgid polnud kindlalt määratud ning selle tõttu oli tulemusi raske näha. Üle poolte vabatahtlike leidis, et nende varasemad teadmised arenguriikide olukorrast olid piisavad või pigem head. Suurem osa arenguriikides käinud eestlastest tegelevad vabatahtliku tegevusega ka kodumaal osaledes erinevatel üritustel, abistades organisatsioone ja lüüakse kaasa talgutel ja koduküla tegevustes.

Küsitlusele vastanutest kümme läheksid uuesti vabatahtlikuna arenguriiki. Vaid üks vastanu ütles kindla ei ning kahe puhul oleneks olukorrast. Küsimusele, mida meil oleks kohalike elukorraldusest õppida, vastati kõige enam, et omavahelist vahetut suhtlemist, sõbralikku meelt ning seda, et elus on palju muudki peale töö. Lisaks enda aja ja teadmiste panustamisele arenguriigis, õppisid vabatahtlikud ka kohalikelt ning said paremini ennast tundma. Vabal ajal tutvusid vabatahtlikud ümbruskonna ja kohaliku kultuuriga, käisid reisimas ja kayakiga sõitmas, punusid korve ning tegid seda mida muidu ka tehakse. Enamusel juhtudel väärtustati vabatahtlike tööd (näidati välja tänulikkust, kutsuti tagasi) ja eriti veel kohalike poolt, kes võisid alguses olla pessimistlikud kuid pärast olid väga tänulikud. Samas esines ühel korral ka konflikt vastuvõtva organisatsiooniga.

2.3.3. Arenguriikide peamised probleemid

Küsitlusele vastanutelt küsiti **missugust abi nende arvates arenguriikides veel vajatakse**. Vabatahtlikud vastasid riigi kohta, kus nemad vabatahtlikud olid ning arvamused põhinesid kogetule, mis tähendab, et keskenduti enim neile valdkondadele, millega vabatahtlikel kokkupuuteid oli.

Ghanas käinud vabatahtlikud töid välja, et riik vajab rohkem juhendamist, õpetamist ja julgustamist. Panustada tuleks sellesse, et kohalikud ise sooviksid oma ühiskonda muuta ning asju teistmoodi teha. Toodi välja ka see, et abi vajavad rohkem vaesemad maapiirkonnad ning teemad, millega riik ise ei tegele. Pakutav abi ei pea olema alati materiaalne, piisab ka ideedest ning psühholoogilisest toetusest, et algatada uusi projekte ning leida alternatiive.

R4: *„Arvan, et antud riik vajab pigem seda, et antaks kätte õng mitte kala. Peaks panustama sellesse, et kohalikud ise sooviksid oma ühiskonnas sisse tuua muutuse ning tahaksid asju teistmoodi teha.”*

R9: *„Laias laastus saab Ghana hästi hakkama ja areneb. Probleem on peamiselt maapiirkondade areng, kuhu Mondo panustab. Samuti teatud keskkonnateemad näiteks, milleni riigi enda prioriteetid veel ei küüнди.”*

Spetsiifilisemate vajadustena toodi välja elu- ja haridustingimuste ning tervishoiuteenuste parandamine. Samuti toodi välja korruptsioonivastane võitlus ning seksuaalvähemuste kaitse.

Kõik kolm Keenias käinud vabatahtlikku töid välja, et riigis on probleeme korruptsiooniga. Kõigepealt peaks riik ilma välise sekkumiseta lahendama riigijuhtimisega seotud probleemid. Lisaks korruptsioonile toodi välja, et on vaja inimesi, kes juhatavad kohalikke rahani.

R13: *„Keenia ei vaja raha. Keenia vajab inimesi, kes kohalikke rahani juhatavad ja kohalikke ametnikke, kes suudaks selle totaalse korruptsiooniga midagi ette võtta.”*

Ugandas käinud kaks vabatahtlikku leidsid, et tuleks vähendada abistamist, sest kõige rohkem vajab riik seestpoolt tulenevat muutust. Seni kuni seda ei ole vajavad aga abi inimesed, kellel pole ligipääsu ei arstiabile, veele ega paljule muule. Samas leiti ka, et võiks tugevdada majanduskoostööd, arendada turismi ja säästlike majandusvaldkondi. Üks vabatahtlik leidis, et Uganda vajaks investeringute kasvu, mis oleks kasulik andekatele ja töökatele noortele ning üks vabatahtlik tõi välja ettevõtluse ja disainialase abi vajaduse.

R2: „*Usun, et suurim mõju Uganda arengule oleks investeeringute kasv mis annaks tuult tiiba andekatele töökatele noortele.*”

R7: „*Kõige rohkem oleks vaja seestpoolt tulevat muutust, kõik muu on sümptomite ravimine. Samas seni kuni seda ei ole, vajavad abi inimesed, kellel pole ligipääsu arstable, veele jne, jne*”

Vabatahtlikelt küsiti ka, kas **esines piirkonnale omaseid probleeme**, millega vabatahtlik kokku puutus. Ghana vabatahtlikud tõid mitmel korral välja tööpuuduse ning elektrikatkestused. Elektrikatkestused olid sagedased ning võisid kesta mitmeid päevi ning selle tõttu kannatasid nii vabatahtlike kui kohalike ettevõtete, näiteks haigla, tegevused. Probleemidena toodi välja ka hariduse kättesaamatus, ülerahvastatus, korruptsioon, sanitaartingimused, veekatkestused, malaaria ning kuival perioodil liivatormid ja kuiv õhk.

R 10: „*Pidevad elektrikatkestused ja kuival perioodil liivatormid ning ääretult kuiv õhk. Haigla tegevus kannatas mõlemal põhjusel tunduvalt.*”

Keenia vabatahtlikud tõid välja malaaria, vaesuse, korruptsiooni, majandusliku ning soolise ebavõrdsuse ning kella mittetundmise või vähemalt sellega mitteamestamise. Samas üks vabatahtlik leidis, et Keenias ei ole probleeme, vähemalt mitte vabatahtlike igapäevaelu puudutavaid.

R6: „*Loomulikult. Eks seda tuleb ju ikka ette, et kultuuriruumi vahetades puutud kokku olukordadega, milles sa enne ei ole olnud. Üheks ääretult häirivaks faktoriks on siin asjaolu, et kella ei tunne keegi. Kui koolituse ametlik alguse aeg on kell 9.00, siis võid olla kindel, et enne 11.00 ei hakka midagi toimuma. Eks nad naeravad ise ka, et Jumal andis Euroopasse kella ja Aafrikasse aja:)*”

R13: „*Keenias pole eriti probleeme. Iga päev tulistatakse keegi surnuks, toimub paar fataalset liiklusõnnetust, vägistatakse ja röövatakse jne. Aga see ei puuduta vabatahtlike igapäevaelu. Tallinn tundub mulle kaugelt ohtlikum linn, kui Nairobi. Ja arvestada tuleb, et põhilise aja veedan ma Aafrika suuruselt teises slummis Kiberas. Ma pakun, et Eestis pole vist väga palju inimesi, kes Kibera slummi sees üksinda vabalt liikuda oskaks ja*

julgeks. Loomulikult tuleb teatavaid reegleid järgida. Pimedas pole mzungul [Bantu keele termin Aafrika Suure järvestu piirkonnas, näitamaks inimese europiidset päritolu. - Autor] sinna tõesti mõtet minna ja ka päevasel ajal tuleb silmad lahti hoida.”

Uganda vabatahtlikud tõid piirkondlike probleemidena välja viiruspuhangud, kuid kohalike ega vabatahtlike elu see eriti ei mõjutanud. Üks vabatahtlik mainis ka ära aeglast ühiskonda, millest tulenes hilinemine.

R5: *„Suhtumine, tavapärase hilinemine kohtumistele 30-40 minutit. Aeglane ühiskond :)“*

Isiklike probleemidena toodi mitmel korral välja rohke tähelepanu nahavärvi tõttu ning haigeksjäämine. Vabatahtlik R3 nimetas probleemina vähese privaatsuse, samas kui vabatahtlik R8 tõi välja probleemina üksinduse, mis kokkuvõttes oli kasulik.

R9: *„Kõige keerulisem oli küla ainsa valge naisena kõrgendatud tähelepanu all olemine. /.../“*

Samuti esines vastustes mitu korda vabatahtlikust tegevusest tulenev stress ning töö võtmine isiklikuks probleemiks ja selle psühholoogiline üleelamine. Töoga seonduvalt oli harjumatu ka sealne töötempo, mis on eestlase jaoks pigem aeglane.

R4: *„Ei olnud suuri isiklike probleeme, mida eraldi välja tuua. Võib-olla osutus kõige raskemaks harjuda kohalike jaoks normaalse (minu jaoks aeglase) töötempoga.“*

Kohalikest tulenevad isiklikud probleemid olid lubadustest mitte kinnipidamine ning kuulujuttude levitamine. Samuti oli raskusi elukoha rentimisega, stereotüüpidega ning sildistamisega. Samas vastasid kolm vabatahtlikku, et neil ei esinenud isiklike probleeme.

R9: *„Kohalikud armastavad ka keelt peksta ning sinu tegemiste ja suhete kohta kipub levima kõiksugu jutte, millest paljudel ei ole tõepõhja all. Väsitab, aga sellega harjub.“*

Osad piirkondlikud probleemid Ghanas, mille vabatahtlikud välja tõid olid tööpuudus, elektrikatkestused, hariduse kättesaamatus, ülerahvastatus, korrupsioon ning

sanitaaringimuste puudulikkus. Riigis olevateks probleemideks on madalad elu- ja haridustingimused ning tervishoiuteenused ja korruptsioon. Leiti, et riigis vajavad rohkem abi maapiirkonnad ning oleks vaja ideede ja psühholoogilise toetusega suunata kohalikke ise tegutsema.

Peamised probleemid, millega Keenia vabatahtlikud enda piirkonnas kokku puutusid olid korruptsioon, vaesus ning majanduslik ja sooline ebavõrdsus. Välja toodi ka riigis levib korruptsioon, mis peaks saama lahendatud riigisiselt, ilma välise sekkumiseta.

Uganda vabatahtlikud piirkonnas esinevaid ja elu mõjutavaid probleeme väga välja ei toonud. Küll aga leti et sarnaselt Keeniale, vajab riik seestpoolt tulenevat muutust ning vähem abistamist. Seni aga vajavad abi inimesed, kellel on probleeme esmavajanduste rahuldamisega.

2.4. Uuringu järelused ja ettepanekud

Selles peatükis on kokkuvõtvalt analüüsitud käesoleva lõputöö uurimustulemusi, milles tuginetakse uurimusküsimustele ning nende analüüsile.

Töö teoreetilises osas selgus, et populaarseimad vabatahtliku tegevuse valdkonnad Euroopa Liidus on sport, sotsiaalvaldkond, heaolu ja tervis, religioon, kultuur, rekreatsioon ja vaba aeg ning haridus, koolitamine ja teadustöö. Eestis on nendeks keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis; kohaliku elu edendamine; noorsoo- ja lastetöö; haridus; sport; teadus; kultuur; sisejulgeolek; tervis; loomakaitse. Antud töö raames läbi viidud uuringu vastajad tegutsesid keskkonnakaitse, ettevõtluse arendamise, sotsiaalse ettevõtluse, hariduse ning meditsiini ja tervishoiu valdkonnas. Sellest võib järeldada, et valdkonnad, mis on populaarsed nii Eestis kui ka Euroopas on aktuaalsed ka mujal maailmas ja neis valdkondades kasutataksegi vabatahtlike abi enam ära.

Teoreetilises osas on toodud välja mitu erinevat motivatsiooniteooriat, mille põhjal hakatakse vabatahtlikuks. Neist tuntuimaks on Maslow vajaduste hierarhia, mille põhjal saab järeldada, et isiku- ja eneseteostusvajadused võivadki olla põhjuseks, miks soovitakse vabatahtlikuks saada. McClellandi teooria alusel on inimestel kolm ilmset vajadust, milleks on vajadus võimu, saavutamise ning kuulumise järele. Just saavutus-

ning võimuvajadus võivad olla põhjuseks, miks hakatakse vabatahtlikuks, sest saavutusvajadus puudutab küsimusi täiuslikkuse, võistlemise, väljakutsuvate eesmärkide, järjekindluse ja raskuste ületamise kohta ning võimuvajaduse puhul soovitakse inimesi mõjutada, muuta neid ja sündmusi ning elus midagi korda saata. Herzbergi kahe faktori teooria keskendub tööle ja rahulolule. Inimeste rahulolu ja mitterahulolu põhjused jagatakse hügieeni- ja motivatsioonifaktoriteks. Motivatsioonifaktorid ongi need, miks hakatakse vabatahtlikuks.

Samuti on välja toodud Michael Palmeri lähenemine, kelle arvates minnakse vabatahtlikuna välismaale peamiselt kas omakasupüüdmatutel või enesekesksetel põhjustel. Omakasupüüdmatutel juhtudel soovitakse „midagi muuta“ ja anda panus inimestesse, kes on vähem õnnelikud kui vabatahtlik ise. Teine motiveeriv põhjus Michael Palmeri arvates välismaale vabatahtlikuks minemiseks on enesekeskne. Kasu, mis välismaal vabatahtlikuna saadakse on tunduvalt suurem kui koduriigis (uus kultuur, eluviis, karjääriliste väljavaadete arendamine).

Uuringu tulemustest tuli välja, et vabatahtlikuks minemise motiveerivad põhjused (arengukoostöösse panustamine, sukeldumine teise kultuuri või elustiili, karjääriliste väljavaadete arendamine) sarnanevad kõige enam Michael Palmeri omakasupüüdmatu ja enesekeskse lähenemisega. Samas esines vabatahtlike motiivides ka Maslow, McClellandi ja Herzbergi teooriatest tulenevaid tegureid (enese proovilepanek, arenemine, teiste abistamine).

Peamised isiklikud probleemid, millega vabatahtlikud arenguriikides kokku puutusid olid tähelepanu nahavärvi tõttu ning haigused. Samuti esines nii üksindust kui ka privaatsuse puudust. Vabatahtliku töö tegemisel olid respondentide sõnul segavad faktorid kohalike töö- ja elutempo, mis on pigem aeglane ja vajab harjumist. Samuti esines vabatahtlike hulgas töö liiga sügavuti võtmist, millest tulenesid stress ja psühholoogilised üleelamised. Kohalikest tulenevad probleemid olid lubadustest mitte kinnipidamine ning kuulujuttude levitamine. Osadel vabatahtlikel esines ka raskusi elukoha rentimisega, stereotüüpidega ning sildistamisega.

Piirkondlike probleemidena esines Ghanas vabatahtlike sõnul enim tööpuudus ning elektrikatkestused, mis olid sagedased ning häirisid nii inimeste kui ka ettevõtete tegevust. Samuti toodi probleemidena välja hariduse kättesaamatus, ülerahvastatus, korruptsioon, sanitaartingimused, veekatkestused, malaaria ning kuival perioodil liivatormid ja kuiv õhk. Keenia vabatahtlikud tõid sarnaselt Ghana vabatahtlikele välja malaaria ning korruptsiooni ning lisaks vaesuse, majandusliku ning soolise ebavõrdsuse ning kella mittetundmise või vähemalt sellega mitteamistamise. Uganda vabatahtlikud tõid piirkondlike probleemidena välja viiruspuhangud, kuid kohalike ega vabatahtlike elu see eriti ei mõjutanud.

Ghanas käinud vabatahtlikud leidsid, et probleemideks riigis on madalad elu- ja haridustingimused ning tervishoiuteenused. Samuti levib Ghanas korruptsioon ning seksuaalvähemused on kaitseta. Vabatahtlike arvates vajavad abi rohkem vaesemad maapiirkonnad ning teemad, millega riik ise ei tegele. Pakutavaks abiks võivad olla peale raha ka ideed ning psühholoogiline toetus, et kohalikud ise hakkaks tegutsema ja tahaks midagi oma riigis korda saata.

Ghana sotsiaalmajandusliku olukorra analüüs toetab uuringu tulemusi, sest on välja toodud, et riigis on probleeme kvaliteetse hariduse pakkumisega, sest kooli keskkond ei ole tihtipeale õppimist soodustav, seda nii vee ja tualetis käimise võimaluse puudumise tõttu ning väheste koolitatud õpetajate ja õppevahendite ning ülerahvastatuse pärast. Samuti tuleb välja ghanalaste rahulolematust korruptsiooni tõttu ning altkäemaksude maksmine.

Keenia vabatahtlikud tõid välja, et riigis on probleeme korruptsiooniga. Kõigepealt peaks riik ilma välise sekkumiseta lahendama riigijuhtimisega seotud probleemid. Lisaks korruptsioonile toodi välja, et on vaja inimesi, kes juhatavad kohalikke rahani.

Riigi sotsiaalmajanduslikust olukorra analüüsist selgub, et Maailmapanga andmetel elas 2005. aastal vaesuses 49,5% populatsioonist, ning 2013. aastal oli CIA andmetel eeldatav töötuse määr 40%. Antud faktid kinnitavad uuringust välja tulnud vabatahtlike poolt mainitud vaesuse probleemi. Samuti tuleb välja, et riigis on tõsine probleem korruptsiooniga, mille vastu on muudetud põhiseadust, kuid kasutult.

Ugandas käinud kaks vabatahtlikku leidsid, et riik vajab rohkem seestpoolt tulenevat muutust ja vähem abistamist. Seni kuni seda ei ole vajavad abi inimesed, kellel ei ole võimalik rahuldada esmavajadusi. Samas leiti ka, et tugevdada võiks majanduskoostööd, arendada turismi ja säästlike majandusvaldkondi. Välja toodi ka riigi vajadus investeringute järele, mis oleks kasulik andekatele ja töökatele noortele.

Sotsiaalmajandusliku olukorra ülevaatest selgub, et riigis läbi viidud reformid ei ole olnud mõõdukad ning seetõttu levib riigis jätkuvalt korrupsioon, mille tõttu on välisabi külmutatud. Uute ettevõtete alustamine riigis on keeruline ning riigi seaduste võim on nõrk.

Uuringule vastanud vabatahtlikud nägid sõltuvalt projektist enda panust riigi arengus erinevalt. Välja toodi, et vabatahtlike poolt antav nõu ja praktiline abi on kohalike jaoks oluline ning kasutatav. Kohalikud said uusi oskusi ja teadmisi, tänu millele nad muutusid enesekindlamaks ja kasvas nende iseteadlikkus. Silmaga nähtavad algatused olid töökojapoe ja kohviku avamine ning laste haridustee jätkamise võimaldamine.

Samuti on mitmed vabatahtlike projektid on suunatud teemadele, millega riik ise ei tegele ning tänu millele on teatud küldes palju erinevaid spetsialiste, kes aitavad kohalike igapäevaelu toimivamaks ja paremaks muuta. Kaks vabatahtlikku, kes käisid arenguriigis mitmel korral nägid enda tegevuse tulemust nii muutunud kohalikes kui ka tegevustes, mida nad olid ise algatanud.

Esines ka olukordi, kus vabatahtlikud ei tundnud, et nende tegevus oleks midagi muutnud või panust ei nähtud, sest oli konflikte kohaliku organisatsiooniga või eesmärgid ei olnud kindlalt piiritletud. Ühel juhul leidis vastaja, et riigis käivate osade vabatahtlike panus väljendub tarbimises. Igal juhul vajab muutumine ja tulemuste nägemine aega.

Tööst selgus, et vabatahtlike panus arenguriikides on väärtustatud, eriti kohalike poolt. Vabatahtlike tegevused oma teadmiste ja oskuste jagamisel on olenemata ajakulust tulemuslikud. Arenguriigis läbi viidavate projektide puhul on väga oluline läbimõeldatus, konkreetsed eesmärgid ning spetsialistide abiga kohalike suunamine ise tegutsema. Liigse abiga kohalike eest tegutsemine või lihtsalt tarbimine ei aita piisavalt riigi arengule kaasa. Arenguriikides käinud eestlased laiendasid silmaringi arenguriikide olukorra ja

arengukoostöö kohta ning kasvasid isiksusena. Kuna tegemist on inimestega, kes tegelevad vabatahtlikusega ka Eestis, võib nende seas näha aktiivseid kohaliku elu edendajaid ka kodumaal. Vabatahtliku tegevuse temaatikat arenguriikides on võimalik ka laiemalt edasi uurida, kaasates ka teisi riike, kuhu Eestist vabatahtlike on saadetud.

KOKKUVÕTE

Vabatahtlik tegevus on tänapäeva ühiskonnas üha enam populaarsust koguv, seda nii Eesti mastaabis kui ka laiemalt. Tegevust võib algatada ise või võtta osa organisatsioonide vabatahtlikust tegevusest Eestis või välisriigis ning see võib toimuda mitmes erinevas valdkonnas, täites väga erinevaid ülesandeid. Eesti vabatahtliku periood arenguriigis on panus nii riigi kui ka üksikisiku arengusse.

Käesolevas lõputöös on uuritud vabatahtlike hinnangut enda tegevusele arenguriigis. Selle jaoks viidi veebruari lõpust kuni aprilli alguseni internetikeskkonnas läbi avatud küsimustega ankeetküsitlus, millele vastas 13 vabatahtlikku, kellest kuus olid olnud vabatahtlikud Ghanas, kolm Keenias ning neli Ugandas. Uurimusküsimustele vastamiseks kõrvutati vabatahtlike vastused arenguriikide sotsiaalmajandusliku olukorra analüüsiga.

Antud töös on antud ülevade Ghana, Keenia ja Uganda sotsiaalmajanduslikust olukorrast ning on välja selgitatud Eesti vabatahtlike hinnang oma tegevusele antud arenguriikide toetamisel.

Vabatahtlikul tegevusel on mitu erinevat definitsiooni kuid Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007-2010 kohaselt on see oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja tasu saamata, eesmärgiga aitata teisi või tegutseda peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks. Vabatahtliku tegevuse alla ei kuulu oma pereliikmete abistamine. Tegevusest saab osa võtta omaalgatuslikult või liitudes organisatsioonide korraldatud tegevusega ning see võib olla kas ühekordne või regulaarne. Samuti on võimalik võtta osa Euroopa Vabatahtlikust teenistusest, mille puhul on aeg, eesmärgid ja tegevused kindlamalt piiritletud. Eestis on populaarseimaks vabatahtliku tegevuse valdkonnaks keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis, kuid vabatahtlikena osaletakse ka noorsoo- ja lastetöö; hariduse ja spordi; teaduse; kultuuri; sisejulgeoleku; tervise ja loomakaitsealastes tegevustes.

Eestipoolset arengukoostöö põhimõtete elluviimist korraldavad Eesti Välisministeerium, teised riigiasutused ning kodanikuühendused. Kodanikuühendused on need, kes osalevad

poliitika kujundamises, viivad ellu projekte partnerriikides ja tutvustavad teematikat laiemalt avalikkusele. Lisaks välisriikides projektide korraldamisega toetab Eesti arenguriike ka rahaliselt näiteks annetuste ja sissemaksete näol Euroopa Liidu eelarvesse ning ekspertide lähetamise ja varustuse annetamisega.

Riikide sotsiaalmajandusliku olukorra ülevaatest selgus, et 2012. aasta seisuga on Ghana naiste keskmine eluiga 62 aastat ning meestel 60 ning kirjaoskuse määr vastavalt 65,3% ja 78,3%. Laste arv naise kohta on 3,9. 2013. aasta seisuga oli töøjõulisi ghanalasi 11 048 371, kellest 4,6% olid töötud ning 2012. aastal elas 24,2% ghanalastest vaesuses.

Ghana lastest käib eelkooliasutuses ja omandab algharidust vastavalt 76,3% ja 87,1%, kuid riigis pakutav haridus ei ole kvaliteetne kuna keskkond ei soodusta õppimist: ülerahvastatus, vee ja tualeti puudumine, kvaalifitseeritud õpetajate puudumine. See kõik avaldub ka õpitemustes. 2011. aasta seisuga kulutas Ghana Valitsus haridusele rahvamajanduse kogutulust 8,1%, mis on 33,4% valitsuse eelarvest.

2015. aasta Majandusvabaduse Indeksi järgi on Ghana 63.0 punktiga 71. kohal, mis on uuringus osalevatest riikidest tunduvalt parem. Riigi järjestikused valitsused on tegelenud korrupsiooni vastu võitlemisega ning kuigi seda on tunduvalt vähem kui naaberriikides, ghanalased tunnevad, et olukord ei ole paranenud. Ghanas on aeglased kohtuprotsessid ning madalad palgad soodustavad altkäemakse.

Keenia naiste keskmine eluiga 2015 aasta seisuga on 63 aastat ning meestel 59. Kirjaoskuse määr 2007. aastal oli vastavalt 66,9% ja 72,2%. Keenia naine saab keskmiselt 4,4 last. 2013. aasta seisuga oli riigis töövõimelisi inimesi 17 245 867, töötuse määr oli samal aastal 40% ning 2005. aastal elas 49,5% inimestest vaesuses.

Keenias on põhiharidus tasuta ning aastal 2012 omandas põhiharidust 83,6% lastest. Nii nagu Ghanaski, on Keenias probleeme hariduse langeva kvaliteediga (ülerahvastatus, ebapiisavad vee varud ja toidukorrad, käimlate puudumine). Lisaks madalale kvaliteedile on perekonnad raskustes ülejäänud kulutuste nagu raamatute, koolivormi ja muu katmisega. Piirkondades, kus suur osa inimestest on rändkarjused, on koolis käimine harvem, eriti tüdrukute seas. Tüdrukute haridusteed on eriti mõjutatud piirkondades, kus

domineerib hõimukultuur. Keenia Valitsus kulutas 2010. aastal hariduse peale 6,6% SKPst, mis on 23,8% kogu valitsuse eelarvest.

2015. aasta Majandusvabaduse indeksi 2015 järgi on Keenia 112. kohal 55,6 punktiga, olles ühtlasi uuringus osalenud riikidest kõige halvemal kohal. Tõsiseks probleemiks riigis on korruptsioon ning töajõupuudus alarahastatud ja aeglastest madalama astme kohtutes. Riigi valitsus reguleerib hindu toetuste, põllumajanduslike turundusametite ja riigiettevõtete kaudu ning peamised töökohad on avalikus sektoris ning suur osa tööjõust töötab varimajanduses. Riigis on välisinvestorite tegevus häiritud regulatiivsete takistuste tõttu ning riigil on terve või suur osa mitmest kodumaisest finantsasutusest mille tõttu mõjutab jätkuvalt krediidi jaotamist.

Uganda naiste keskmine eluiga 2012 aasta seisuga oli 60 aastat ning meestel 58 aastat ning kirjaoskuse määr 2010. aastal vastavalt 64,6% ning 82,6%. 2013. aasta seisuga saab Uganda naine keskmisel 6,1 last. 2013. aasta seisuga oli Ugandas 15 030 278 töövõimelist inimest, 2009-2010 oli töötuse määr 4,2%. 2009. aasta seisuga elas Ugandas 24,5% inimestest vaesuses.

Ugandas on laste kooliskäimise protsent kõrgem kui teisest riikides, olles 96%. Samas esineb ka probleeme nagu teiseski riikides ning nendeks on vägivald koolides, madal õpetamise tase ja muud takistused. 2012. aasta seisuga kulutas Uganda Valitsus hariduse peale 3,3% sisemajanduse kogutoodangust, mis on 14% kogu valitsuse eelarvest.

2015. aasta Majandusvabaduse indeksi järgi on Uganda 59,7 punktiga 92. kohal. Riik on enamjaolt toibunud minevikus toimunud rahutustest, kuid jätkusuutliku majanduskasvu jaoks ei ole tehtud piisavalt. Riigis on kohtuvõim mõjutatud ning välisabi on korruptsiooni tõttu külmutatud. Uute ettevõtete loomine on takistatud ning suur osa inimestest töötab mitteametlikus sektoris. Majandus riigis on siiani suures osas sularahapõhine ja rahastamisvõimaluste limiteeritud kättesaadavus pärsib elavama erasektori arengut.

Oma nõu ja praktilise abi kaudu annavad vabatahtlikud edasi enda teadmisi ja oskusi ning selle kaudu panustavad riikide arengu soodustamisesse. Vabatahtliku perioodi jooksul omandavad kohalikud uusi teadmisi ja oskusi, mida nad saavad kasutada kohaliku elu

edendamisel nii ettevõtluse, hariduse kui ka meditsiini valdkonnas. Kohalikud muutuvad enesetadlikumaks ning ettevõtlikumateks. Lisaks muudatusele kohalike isiksuses on vabatahtlike panuseks olnud ka näiteks õmblus töökoja-poe ning kohviku avamine ning toetuste kogumine, et lapsed saaksid haridusteed jätkata.

Lõputöö autor sai töö koostamisel vastused püstitatud uurimusküsimustele ning käesolevas lõputöös on esitatud püstitatud uurimisülesannete tulemused. Sissejuhatuses püstitatud eesmärk on saavutatud ning uurimisülesanded on täidetud.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Aafrika, Aasia, Ameerika. EstYES. [<http://www.estyes.ee/voimalused/aafrika-aasia-ameerika/>] 19.03.2015.
2. Alas, R. Juhtimise alused. 2004. Tallinn: Külim.
3. Clary, E. G., & Snyder, M. 1999. The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8(5), 156–159. (kaudviide)
4. Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. 1998. Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1516–1530. (kaudviide)
5. Constitution&Governance. Government of Uganda. [<http://gov.ug/about-uganda/sector/constitution-government>] 31.03.2015.
6. Country Information About the Country Ghana. GhanaWeb. [http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/country_information/] 26.03.2015.
7. Deci, E. L., & Ryan, R. M. 2000. The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. (kaudviide)
8. Education. UNICEF. [<http://www.unicef.org/ghana/education.html>] 26.03.2015.
9. Eesti arengukoostöö. Terveilm. [<http://www.terveilm.ee/teabekeskuse-teemad/eesti-arengukoostoo/>] 19.03.2015.
10. Eesti panus ja roll arengukoostöös. Poliitikauuringute Keskuse Praxis väljanne nr 2, 2013, lk 2. [http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/2013_2_arengukoostoo.pdf] 19.03.2015.
11. ELFi talgud. [talgud.ee] 19.03.2015.
12. Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Nõukogule. Kavandatud ühised eesmärgid noorte vabatahtlike tegevuste osas vastuseks nõukogu 27. juuni 2002.a. määrusele Euroopa koostegevusraamistiku kohta noortevaldkonnas. Brüssel 2004. Tõlge eesti keelde: Haridus- ja Teadusministeerium 2005. (kaudviide)

13. Euroopa vabatahtlik teenistus. Euroopa noored.
[<http://euroopa.noored.ee/rahastus/euroopa-vabatahtlik-teenistus/>] 19.03.2015.
14. European Roadmap to 2010: Volunteering and Participation in the EU. CIVIQ, National Volunteer Centre. Utrecht 2004.
[<http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/trykised/roadmap.doc>] 24.02.2015.
(kaudviide)
15. Gagné, M., & Deci, E. L. 2005. Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26 (4), 331–362. (kaudviide)
16. General Information About Ghana. GhanaWeb.
[<http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/general/statistics.php>] 26.03.2015.
17. Ghana Information and Facts. africa.com. [<http://www.africa.com/ghana/facts/>] 26.03.2015.
18. Ghana. 2015 Index of Economic Freedom.
[<http://www.heritage.org/index/country/ghana>]
19. Ghana. UNESCO Institute for Statistics.
[<http://www.uis.unesco.org/DataCentre/Pages/country-profile.aspx?code=GHA>] 26.03.2015.
20. Ghana. World Health Organization. [<http://www.who.int/countries/gha/en/>]
21. Ghana: WHO statistical profile. WHO.
[<http://www.who.int/gho/countries/gha.pdf?ua=1>] 26.03.2015.
22. Gleitman, H. Gross, J. Reisberg, D. *Psühholoogia*. 2014. Tartu: Hermes, lk 572.
23. GLEN. Terveilm.ee [<http://www.terveilm.ee/glen/>] 19.03.2015.
24. Global citizen. AIESEC. [<http://www.aiesec.ee/students/global-citizen>] 19.03.2015.
25. Gruntvig. Archimedes. [<http://www2.archimedes.ee/hkk/hkk/index.php?leht=114>] 19.03.2015.
26. Headley, R. Rochester, C. Smith, J. D. 1995. *An Introduction to the Voluntary Sector*. Routledge.
27. History. Government of Uganda. [<http://www.gov.ug/about-uganda/sector/history>] 31.03.2015.
28. Kenya Data. The World Bank. [<http://data.worldbank.org/country/kenya>] 26.03.2015.
29. Kenya Informations and Facts. africa.com. [<http://www.africa.com/kenya/facts>] 26.03.2015.

30. Kenya. 2015 Index of Economic Freedom. [http://www.heritage.org/index/country/kenya] 26.03.2015.
31. Kenya. The World Factbook. Central Intelligence Agency (CIA). [https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ke.html] 26.03.2015.
32. Kenya. UNESCO. [http://en.unesco.org/countries/kenya] 15.05.2015.
33. Kenya/Country profile. UNESCO Institute for Statistics. [http://www.uis.unesco.org/DataCentre/Pages/country-profile.aspx?code=KEN®ioncode=40540] 26.03.2015.
34. Kenya: WHO statistical profile. WHO. [http://www.who.int/gho/countries/ken.pdf?ua=1] 26.03.2015.
35. Labor force participation rate, total (% of total population ages 15+) (modeled ILO estimate). The World Bank. [http://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.ZS/countries] 26.03.2015.
36. Labor force, total. The World Bank. [http://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN/countries/1W?display=default] 26.03.2015.
37. Labour Force and Time use. Uganda Bureau of Statistics (UBOS) [http://www.unicef.org/uganda/learning.html] 31.03.2015.
38. Learn About Kenya. africa.com. [http://www.africa.com/kenya/facts] 26.03.2014.
39. Learning. UNICEF. [http://www.unicef.org/uganda/learning.html] 31.03.2015.
40. Life expectancy at birth (female). The World Bank. [http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.FE.IN?display=default] 26.03.2015.
41. Life expectancy at birth (male). The World Bank. [http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.MA.IN/countries?display=default] 26.03.2015.
42. Lost Opportunity? Gaps in Youth Policy and Programming in Uganda. Actionaid. 2012, lk 27. [http://www.actionaid.org/sites/files/actionaid/youthrepot-final_0.pdf] 26.03.2015.
43. Luhaäär, I. Isiksusteooriad. 1998. Tallinn: OÜ Trükikoda Valmar, lk
44. Maslow, A.H. Motivatsioon ja isiksus. 2007. Tallinn: Mantra Kirjastus, lk 80–87.

45. McClelland, D.C. 1965. Achievement Motivation Can Be Learned. Harvard Business Review 43: 6-24. (kaudviide)
46. McClelland, D.C. Burnham, D. 1976. Power Is the Great Motivator. Harvard Business Review 54: 100-111. (kaudviide)
47. Meist. Continuous Action. [<http://www.continuousaction.ee/meist>] 19.03.2015.
48. Mis on arengukoostöö? Välisministeerium. [<http://vm.ee/et/mis-arengukoostoo>] 19.03.2015.
49. Mission statement. United Nations Volunteers. [<http://www.unv.org/about-us/who-we-are/mission-statement.html>] 24.02.2015.
50. National Report – Estonia. GHK. [http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/national_report_ee_en.pdf] 24.02.2015.
51. Nelson, D.L, Campbell Quick, J. Organizational behavior: foundations, realities and challenges. 1995. Minneapolis: West Publishing Company, lk 151-153.
52. Oostlander, J. Güntert, S.T, Wehner, T. 2013. Linking Autonomy - Supportive Leadership to Volunteer Satisfaction: A Self-Determination Theory Perspective. - International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, 04.04.2013. [<http://link.springer.com.ezproxy.utlib.ee/article/10.1007/s11266-013-9395-0/fulltext.html>] 26.02.2015.
53. Palmer, M. 2002. Viewpoints. – Development in practice, 01.07.2010. Routledge, nr 5, lk 368-369. [<http://www.tandfonline.com.ezproxy.utlib.ee/doi/pdf/10.1080/0961452022000017000>] 24.02.2015.
54. Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population). The World Bank. [<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC/countries>] 26.03.2015
55. Republic of Ghana. GhanaWeb. [<http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/republic/>] 26.03.2015.
56. Rural poverty headcount ratio at national poverty lines (% of rural population). The World Bank. [<http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.RUHC/countries>] 26.03.2015.
57. Schachter, S. 1959. The Psychology of Affiliation. Stanford, California: Stanford University Press. (kaudviide)

58. Snyder, M. 1993. Basic research and practical problems: The promise of a “functional” personality and social psychology. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19, 251- 264. (kaudviide)
59. Stone, D., Deci, E. L., & Ryan, R. M. 2009. Beyond talk: Creating autonomous motivation through self-determination theory. *Journal of General Management*, 34 (3), 75–85. (kaudviide)
60. Teeme ära! [teemeara.ee] 19.03.2015.
61. The Children. UNICEF. [http://www.unicef.org/kenya/children_3795.html] 26.03.2015.
62. The Republic of Uganda at Glance. Government of Uganda. [http://gov.ug/content/republic-uganda-glance] 31.03.2015.
63. Uganda Data. The World Bank. [http://data.worldbank.org/country/uganda?display=default] 31.03.2015.
64. Uganda Information and Facts. africa.com [http://www.africa.com/uganda/facts/] 31.03.2015.
65. Uganda. 2015 Index of Economic Freedom. [http://www.heritage.org/index/country/uganda] 31.03.2015.
66. Uganda. CountrySTAT. [http://countrystat.org/home.aspx?c=UGA&p=ke] 31.03.2015.
67. Uganda. UNESCO. [http://en.unesco.org/countries/uganda] 31.03.2015.
68. Uganda/Country profile. UNESCO Institute for Statistics [http://www.uis.unesco.org/DataCentre/Pages/country-profile.aspx?code=UGA] 15.05.2015.
69. Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate). The World Bank. [http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries] 26.03.2015.
70. Urban poverty headcount ratio at national poverty lines (% of urban population). The World Bank. [http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.URHC/countries] 26.03.2015.
71. Vabatahtlik tegevus. Vabatahtlike värv. [http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus] 24.02.2015.

72. Vabatahtlik töö. CVkeskus. [http://www.cvkeskus.ee/joboffers.php?submit=1&categories=37] 20.03.2015.
73. Vabatahtlik töö. Töötukassa. [https://www.tootukassa.ee/content/teenused/vabatahtlik-too] 09.02.2015.
74. Vabatahtlike keskused. Vabatahtlike värav. [http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlike-keskused/] 19.03.2015.
75. Vabatahtlike Värav. [http://www.vabatahtlikud.ee/] 19.03.2015.
76. Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007-2010. 2006. Tallinn-Tartu: Tartu Vabatahtlike Keskus, Siseministeerium. [http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/arengukava/vta_2007_2010_31_jaan_2007.pdf] 24.02.2015.
77. Vabatahtliku tegevuse kasu ja väärtus. Vabatahtlike värav. [http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus/Kasu-ja-vaartus] 24.02.2015.
78. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013. PRAXIS, lk 17. [http://www.kysk.ee/failid/File/Uuringud/Uuringuaruanne_Vabatahtikus_tegevuses_osalemine_2013.pdf] 19.03.2015.
79. Valdkonnad. Vabatahtlike värav. [http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus/Valdkonnad] 19.03.2015.
80. Why volunteering matters. European Volunteer Center. [http://www.cev.be/about-2/why-volunteering-matters/] 24.02.2015.
81. Widjaja, E. 2000. Motivation Behind Volunterism, lk 9-10. [http://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=cmc_theses] 19.03.2015.
82. Volunteer Abroad. AIESEC. [http://www.aiesec.ee/students/volunteer-abroad/] 19.03.2015.
83. Volunteering in the European Union. Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency. GHK, lk 9, 89-90. [http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf] 19.03.2015.
84. Võimalused. EstYes. [http://www.estyes.ee/voimalused/] 19.03.2015.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Eesti vabatahtlike tegevuse ülevaade Aafrikas Ghana, Keenia ja Uganda näitel

Lugupeetud vastaja,

Olen Helerin Välba, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži 3. aasta sotsiaaltöö ja rehabilitatsiooni korralduse tudeng. Teen enda lõputöö teemal „Eesti vabatahtlike tegevuse ülevaade Aafrikas Ghana Keenia ja Uganda näitel“. Seoses sellega vajaksin Teie abi antud küsitluse täitmisel. Küsitlus on anonüümne ning selle täitmiseks kulub umbes 30 minutit. Tulemusi kasutatakse ainult lõputöö raames.

Üldandmed

1) Sugu

Mees

Naine

2) Vanus

3) Haridustase ning eriala

Vabatahtlik tegevus arenguriigis

4) Riik, kus viibisite ning periood

5) Vabatahtliku tegevuse valdkond

6) Millised olid Teie valikuvõimalused vabatahtliku tegevuse valdkonda valida?

7) Millest Teie valik just antud valdkonnas tegutseda sõltus?

8) Miks läksite vabatahtlikuks? Mis Teid motiveeris?

9) Millised olid Teie teadmised arenguriigi sotsiaalsest ja majanduslikust olukorrast enne vabatahtliku perioodi algust?

- 10) Kas antud riigis tegutsevad vabatahtlikena vaid välisriikidest tulnud inimesed?
- 11) Millega Te arenguriigis tegelesite? Nii ette nähtud vabatahtlik tegevus, kui ka omaalgatuslik ning vaba aja sisustamine.
- 12) Kas nägite enda tehtud tegevuse tulemust? Kui jah, siis kuidas väljendus ning kui mitte, siis mis oli põhjuseks?
- 13) Mida peate oma suurimaks panuseks vabatahtlikuna antud riigis tegutsedes?
- 14) Kas tundsite, et organisatsioon, mis Teid juhendas, ja kohalikud väärtustasid Teie antud panust? Selgitus.
- 15) Kas oskate välja tuua vabatahtliku tegevuse panust antud riigi sotsiaalses ja majanduslikus arengus?
- 16) Millist abi antud riik Teie arvates veel vajab?
- 17) Milliste isiklike probleemidega Te vabatahtliku perioodi jooksul kokku puutusite?
- 18) Kas esines ka piirkonnale omaseid probleeme, millega Te antud perioodil kokku puutusite? Kui jah, siis milliseid?
- 19) Mida Te vabatahtlikuna arenguriigis õppisite? Mida vabatahtlik tegevus Teile andis?
- 20) Kas Te olete valmis uuesti arenguriiki, sh ka samasse riiki, vabatahtlikuks minema? Palun põhjenda oma vastust.
- 21) Mida on meil sealsetelt inimestelt ja nende elukorraldusest õppida?

22) Kas Teil on olnud ka vabatahtliku tegevusega varasemaid või hilisemaid kokkupuuteid? Kui jah, siis millised?

23) Juhul kui soovite veel midagi ära märkida, mida varasemate küsimuste põhjal välja ei saanud tuua, võite seda siin teha.

24) Kas lisaküsimuste tekkimisel võib Teiega uuesti ühendust võtta? Nõusoleku puhul lisada ka email.

Aitäh vastamast!

Helerin Välba

helerinvalba@gmail.com

SUMMARY

OVERVIEW OF ESTONIAN VOLUNTEER WORK IN AFRICA, BASED ON THE EXAMPLE OF GHANA, KENYA AND UGANDA

Helerin Välba

Estonia, like other developed countries, has helped countries in need with its knowledge, experience and resources for more than ten years. The collaboration from Estonian side is done through the public sector, citizens associations and private sector. All of it has been done to improve the economic level and well being of people who live in the Third World countries. The voluntary work of Estonians in developing countries helps to promote local communities and enhances the knowledge of the volunteers about the problems and overall situation in those countries.

The aim of this work is to provide an overview of the socio-economic situation of Ghana, Kenya and Uganda on the one hand and find out how Estonians evaluate their work in support of development in those countries.

The research tasks for this thesis are:

- to find out, what is voluntary work, what are its goals, most popular fields and how to take part in it;
- to get to know, how is voluntary work organized in Estonia and which are the possibilities to support developing countries;
- to understand the socio-economic situation of Ghana, Kenya and Uganda;
- to get to know, how volunteers contribute to the development of Africa.

The author of the work used qualitative method to question Estonians who have volunteered in Ghana, Kenya or Uganda. 13 respondents, aged 25-66, answered the survey. Six of them were volunteers in Ghana, four in Uganda and three in Kenya.

The theoretical part of this thesis demonstrates that the most popular areas of voluntary work in the European Union are sport, social sector, well-being and health, religion, culture, recreation and leisure, education, training and research. In Estonia, the most popular fields are protection of the environment, sustainable life-style and conservancy ; promotion of the local communities; youth- and child work; education; sport; science; animal protection. In the survey, conducted for this work, the respondents took part in the fields of nature protection, development of entrepreneurship, social entrepreneurship, education and medicine and health care. It can be concluded, that the fields of voluntary work that are popular in Estonia and the European Union are equally relevant globally.

The theoretical part looks at a number of motivational theories, to see why people become volunteers. The most known of them is Maslow's hierarchy of needs theory, according to which we can say that the reasons for becoming a volunteer may be personal and self-realization needs. The author has also presented the theories of McClelland, Herzberg, Palmer and some others. The survey conducted as part of this thesis showed that the motivational reasons such as getting to know a new culture and lifestyle, extending career prospects and development in cooperation resemble the most Michael Palmer's theory. At the same time, there are also elements from the theories of Maslow, McClelland and some other ones that appear in the motives of volunteers.

The main personal problems that volunteers faced, were attracting attention because of skin colour or sickness. Loneliness and lack of privacy also featured high as issues. The disruptive factors in the work that volunteers described were the pace of working and living, which were often rather slow and needed some getting used to. The respondents were also too deeply into their work and suffered from stress because of that. Other problems mentioned were also that the locals didn't keep promises, spread rumors, there were issues with stereotyping and labelling.

According to respondents who volunteered in Ghana, the regional problems were unemployment and power cuts, which took place often and disturbed the work of the locals and of companies. Availability of education, overpopulation, corruption, sanitary conditions, water cuts, malaria and dry air and sandstorms during droughts, were also mentioned as problems in the survey. As with volunteers from Ghana, those from Kenya

too named regional problems malaria, corruption and in addition also poverty, gender and economic inequality and not paying attention to the time, as issues. Volunteers from Uganda mentioned problems such as outbreaks of viruses, which didn't however disturb the lives of locals or volunteers.

Respondents volunteering in Ghana also considered poor living conditions, education and health-care services as problematic. Furthermore, corruption and lack of protection afforded to sexual minorities were underlined as issues. The socio-economic overview supports the results of the survey, insofar as it is shown that the country has problems with quality of education as well as with corruption and bribes.

Volunteers from Kenya said that the country has mostly problems with corruption and needs reforms. According to the World Bank data in 2005, 49,5% of Kenya's population lived in poverty and in 2013, according to the CIA the expected unemployment rate was 40%. Those facts confirm the poverty problem. Kenya is confirmed to have a serious problem with corruption and it would appear that the change of constitution has not yielded results.

Volunteers from Uganda pointed out that the country needs change from within and less external help. They also said that the country needs to invest in its talented and hard-working youth. Socio-economic overview reveals that reforms in the country haven't been successful, that corruption persists and that foreign assistance has been frozen.

The contribution that the participants who took part in the survey considered they were making to the development of the country depended very much on the project they were working on. Provision of advice and practical help was deemed important and useful for the locals who in turn gained self confidence because of the new skills and knowledge they acquired. Volunteers also opened a cafe and a workshop-shop and helped young people to continue their education. In addition, several projects focussed on themes that were not regulated by these countries.

Two of the volunteers, who volunteered twice, witnessed the results of their contribution on local communities. In each case, change and results took time. At the same time, there were situations where volunteers did not see results because they had conflicts with the

receiving institution or they didn't set precise enough goals. One respondent said that a lot of volunteers who come from abroad only contribute to local economy through their consumption.

Voluntary work in Third World countries is valued, especially by the locals. Although change takes time, actions done by volunteers are mostly effective. While organizing a project for developing country, it is very important to think it through, set the goals and remember that the most important is to make locals themselves to act and initiate. Excessive helping won't help country to develop. Estonian volunteers expanded the horizons of the situation in developing countries, development cooperation and grew individually. The voluntary work in developing countries can be researched further involving other countries.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helerin Välba

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Eesti vabatahtlike tegevuse ülevaade Aafrikas Ghana, Keenia ja Uganda näitel,

mille juhendaja on Kandela Õun.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 20.05.2015